

De inrichting van een agrarisch perceel bij kampeerterrein Grientebos te Formerum – Terschelling voor de plaatsing van 7 lodges. De effecten van het plan op de beschermde natuurwaarden.

P.J.Zumkehr.

ZUMKEHR ECOLOGISCH ADVIESBUREAU
Midland – Terschelling
Oktober 2019

Colofon.

Zumkehr, P.J., 2019. De inrichting van een agrarisch perceel bij kampeerterrein Grientebos te Formerum – Terschelling voor de plaatsing van 7 lodges. De effecten van het plan op de beschermde natuurwaarden.

Zumkehr Ecologisch Adviesbureau, Midsland-Terschelling, Oktober 2019.

Opdrachtgever.

Jan Elbers, Formerum -Terschelling

Uitvoerder.

Zumkehr Ecologisch Adviesbureau.

P.J.Zumkehr, Oude Terpweg 3

8891 GE Terschelling-Midsland

tel. 0562-449196

mob. 06.50.816.092

e-mail: admin@pzumkehr.nl

© Zumkehr Ecologisch Adviesbureau
Overname van gegevens uit dit rapport is toegestaan met bronvermelding.

De inrichting van een agrarisch perceel bij kampeerterrein Grientebos te Formerum – Terschelling voor de plaatsing van 7 lodges. De effecten van het plan op de beschermde natuurwaarden.

1. Inleiding.

Het kampeerterrein Grientebos te Formerum – Terschelling was tot voor kort een smal, door boomsingels omringd perceel met een aantal stacaravans. De eigenaar van het terrein werkt momenteel aan een herinrichting van het terrein met een aanzienlijke kwaliteitsverbetering. De stacaravans worden vervangen door mobiele lodges, die zijn uitgerust met zonnepanelen en zonnecollectoren, en worden verwarmd met warmtepompen, waardoor gasverbruik volledig wordt voorkomen. De lodges hebben echter een groter ruimtebeslag dan de stacaravans. 8 lodges zijn inmiddels geplaatst op het kampeerterrein zelf. De overige 7 lodges worden geplaatst op een agrarisch perceel direct grenzend aan het kampeerterrein aan de oostzijde. De gemeente Terschelling maakt de uitbreiding van kampeerterrainen naar agrarisch land eraan grenzend mogelijk, mits sprake is van kwaliteitsverbetering. Er is daarvoor echter wel een wijziging van het bestaande bestemmingsplan voor het agrarisch perceel nodig. De eigenaar heeft Rho- adviseurs gevraagd de uitvoering van de plannen planmatig voor te bereiden.

Aangegeven wordt dat het plan getoetst moet worden in relatie tot de van toepassing zijnde natuurbeschermingswetgeving. Het gaat daarbij om de Wet Natuurbescherming (Natura2000 en het soortenbeschermingsaspect) en het Natuur Netwerk Nederland (voorheen de Ecologische Hoofdstructuur). Een dergelijke toetsing is wettelijk verplicht, en het rapport dient als een van de bijlagen te worden ingediend bij de aanvraag van een Omgevingsvergunning voor de uitvoering van het plan. De eigenaar van kampeerterrein Grientebos heeft aan *Zumkehr Ecologisch Adviesbureau te Midsland – Terschelling* – de opdracht gegeven de effecten in kaart te brengen en een rapport op te stellen. Dit rapport kan gelden als een *voortoets* volgens het overwegingskader van Natura2000. Het behandelt uitsluitend de effecten van de uitbreiding naar het agrarisch perceel. De herinrichting van het kampeerterrein zelf blijft hier buiten beschouwing.

2. Het plangebied en het plan.

Het plangebied betreft het agrarisch perceel met kadastraal nummer 2736 ten oosten van kampeerterrein Grientebos aan de Duinweg te Formerum – Terschelling. Momenteel heeft het perceel een agrarische inrichting en kent het een agrarisch gebruik. De vegetatie wordt beschouwd als een bloemrijk grasland van matig voedselrijke zandgronden. Het grenst aan de oost- en zuidzijde aan vergelijkbare graslanden. Er zijn geen houtopstanden aanwezig. De oostrand van het perceel betreft een smalle, niet jaarrond waterhoudende ontwateringssloot. Het perceel is in totaal 0,55 hectare groot. Het is bereikbaar vanaf de openbare weg, de Duinweg, aan de noordzijde ervan.

Het plan betreft de inrichting van een deel van het perceel voor de plaatsing van 7 mobiele lodges. Elk van de lodges wordt geplaatst op een perceeldeel van 13,5 x 25 meter. Voor iedere lodge is het oppervlak even groot. Langs de oostzijde van de lodges wordt een vanaf de noordzijde te bereiken toegangspad aangelegd van 1,4 meter breed. Het in te richten oppervlak is in totaal 0,2 hectare. Aan de noordzijde van het in te richten perceeldeel wordt parkeerruimte voor auto's van recreanten aangelegd.

Het in te richten deel van de kavel wordt omringd door een brede nieuw aan te planten boomsingel. Aan de noord-, oost- en zuidzijde is de breedte ervan 7 meter. Ten oosten van de bestaande camping wordt een singel aangelegd van 3 meter breed. In samenhang met de tussen het perceel en Grientebos lopende sloot, en de ten westen daarvan al aanwezige boomsingel ontstaat echter een natuurlijke zone van 9,50 meter breed.

Ten oosten van het in te richten perceeldeel blijft een smalle strook, grenzend aan de uitwateringssloot, met een breedte van 9,14 meter ongewijzigd. Ook het zuidelijke deel van het perceel blijft ongewijzigd als grasland in stand. Van de 0,55 hectare wordt 0,40 hectare gebruikt voor de herinrichting, inclusief de aanplant van de boomsingels. 0,15 hectare blijft ongewijzigd.

De lodges hebben een mobiel karakter, en zijn in dit opzicht vergelijkbaar met de eerder op Grientebos aanwezige stacaravans. Ze kunnen indien nodig weer worden verwijderd. Het betreft geen permanente gebouwen. Voor de plaatsing is geen bouwvergunning nodig.

Het perceel is, zoals al opgemerkt, bereikbaar vanaf de Duinweg, de openbare weg aan de noordzijde. Het is daarbij niet nodig agrarisch terrein of natuurgebied in de omgeving de betreden of te berijden.

3. Informatiebronnen.

Voor het opstellen van dit rapport is gebruik gemaakt van beschikbare informatie met betrekking tot het voorkomen van beschermde natuurwaarden op Terschelling. Alleen gegevens van na 2000 zijn benut. Oudere gegevens worden als niet relevant beschouwd.

Wat betreft de vegetatiekundige gegevens is gebruik gemaakt van de vegetatiekartering van de Ecologen Groep te Groningen uit 2012 (*Ecologen Groep*, 2013). Voor het in kaart brengen van de habitattypen in de nabijheid van het plangebied is gebruik gemaakt van de habitattypenkaart van de Dienst Landelijk Gebied als onderdeel van het Beheerplan voor de Natura2000-gebieden van Terschelling (*DLG*, 2015). Vogelkundige gegevens zijn afkomstig van de in opdracht van Staatsbosbeheer uitgevoerde broedvogelinventarisatie (*SOVON*, 2012). Tevens is gebruik gemaakt van de gegevens van de inventarisatie van de natuurwaarden van de Terschellinger polder in 2014 (*Koopmans en Postma*, 2014), en van het in opdracht van DLG opgestelde rapport over de hoogwatervluchtplaatsen van Terschelling (*Wiersma en van Roomen*, 2009)

Het plangebied is in juni 2014 en in 2017 op de aanwezigheid van beschermde natuurwaarden geïnventariseerd.

4. Wettelijk kader.

4.1. Wet Natuurbescherming (Wnb)

Per 1 januari 2017 is het oude wettelijke stelsel voor de natuurbescherming, zoals voorheen neergelegd in de Natuurbeschermingswet 1998, de Flora- en faunawet en de Boswet vervangen door één wet: de Wet natuurbescherming (Wnb). De Wnb vormt het sluitstuk van de decentralisatie van het natuurbeleid van het Rijk naar de provincies, waarbij de bevoegdheden en verantwoordelijkheden op het gebied van het natuurbeleid en het landelijk gebied zo veel mogelijk worden overgedragen van het Rijk naar de provincies, overeenkomstig het 'decentraal-tenzij-beginsel'. Dit is in het verlengde van de bestuursafspraken 2011 – 2015 tussen Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen en het daarop gebaseerde onderhandelingsakkoord decentralisatie natuur van 20 september 2011, gesloten tussen Rijk en provincies. Het is de bedoeling dat de Wnb over een paar jaar op haar beurt zal opgaan in de Omgevingswet.

Op grond van de Wnb worden provinciale staten verplicht voor bepaalde onderwerpen regels op te stellen. Daarnaast hebben provinciale staten de mogelijkheid om op een aantal onderwerpen regels te stellen. Deze regels zijn opgenomen in de Verordening Wet natuurbescherming Fryslân 2017. Naast de bevoegdheden die provinciale staten hebben, hebben gedeputeerde staten van Fryslân ook haar bevoegdheden. Dit zijn onder andere bevoegdheden tot het opstellen van beleidsregels op grond van artikel 4:81, eerste lid, van de Algemene wet bestuursrecht. De beleidsregels in het kader van de Wnb zijn opgenomen in deze beleidsregel: de Beleidsregel Wet natuurbescherming Fryslân 2017. De beleidsregel gaat in op de tegemoetkoming in faunaschade en de toedeling van ontwikkelingsruimte uit segment 2 in het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof Fryslân.

4.1.1. Natura2000

De natuurgebieden in Nederland die deel uitmaken van het netwerk van Natura2000 ontleen hun bescherming aan op Europees niveau gemaakte afspraken. De gebiedsbeschermingswetgeving voor de Natura2000-gebieden maakte tot voor kort deel uit van de Natuurbeschermingswet 1998. Per 1 januari 2017 is deze wetgeving onveranderd in de nieuwe Wnb overgenomen. De Natura2000-gebieden gelden als Speciale Beschermingszones (SBZ's), die zijn aangewezen op grond van de Europese Habitatrichtlijn en/of de Vogelrichtlijn. De SBZ's die in het kader van de Habitatrichtlijn zijn vastgesteld worden ook wel Habitatrichtlijn-gebieden genoemd. Ze zijn aangewezen vanwege bijzondere habitats en soorten (de zogenaamde 'kwalificerende waarden'), genoemd in respectievelijk bijlage I en bijlage II van de richtlijn. De SBZ's in het kader van de Vogelrichtlijn staan ook wel bekend als Vogelrichtlijngebieden. Ze zijn aangewezen ter bescherming van het leefgebied van bedreigde vogels en trekvogels. Als projecten en andere handelingen in of nabij een Natura2000 gebied plaatsvinden, moet onderzocht worden of deze significant negatieve effecten op de kwalificerende waarden van het gebied hebben. Als uit deze beoordeling blijkt dat het gebied wordt aangetast, of duidelijke twijfel bestaat over het uitblijven van die aantasting, kan het bevoegd gezag slechts vergunning verlenen voor de gevraagde activiteit als er geen alternatieven zijn, er een dwingende reden van groot openbaar belang met die activiteit is gemoeid en vóór de ingreep compensatie van natuurwaarden is gerealiseerd.

Als gevolg van de decentralisatie van rijkstaken naar de provincies is de provincie in de nieuwe Wnb bevoegd gezag voor vrijwel alle Natura2000-gebieden. Een uitzondering daarop zijn gebieden van grote omvang die deel uitmaken van meerdere provincies en waarvoor een samenhangend beleid is opgesteld. Het gaat dan onder meer om grote open wateren, zoals de Waddenzee en de Noordzee. Het Rijk is voor deze gebieden bevoegd gezag voor zover het de gedeelten betreft die kunnen worden beschouwd als open water. Wat betreft de toekenning van een Omgevingsvergunning voor de uitvoering van projecten die Natura2000-gerelateerd zijn, gelden de gemeenten als loket. De provincie heeft echter een beoordelende taak, en kan voor projecten waarbij significant negatieve effecten met zekerheid zijn uit te sluiten een "verklaring van geen bedenkingen" afgeven. Een dergelijk oordeel is echter pas mogelijk als de effecten van de uitvoering van projecten zijn geanalyseerd in een zogenaamde "voortoets". Indien uit een voortoets blijkt dat significant negatieve effecten niet met zekerheid uitgesloten zijn, dient een vergunning voor de Wnb te worden aangevraagd bij de provincie. Er dient dan een Passende beoordeling voor het project te worden opgesteld, waarin de aard van de significant negatieve effecten verder wordt uitgewerkt en wordt geanalyseerd of deze effecten door middel van mitigerende maatregelen of compensatie kunnen worden voorkomen.

De Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) maakt deel uit van de Natura2000-regelgeving. De PAS is bedoeld om de negatieve effecten van stikstofdepositie uit de atmosfeer tegen te gaan. Voor projecten die

binnen of in de omgeving van Natura2000-gebieden worden uitgevoerd is het verplicht de uitstoot van stikstof te berekenen die tijdens de uitvoering van de werkzaamheden of structureel na voltooiing van het project ontstaan. De berekening kan worden gemaakt door middel van het digitaal toegankelijke programma Aerius. Voor de hoeveelheid uitstoot is een benedengrens vastgesteld, de grenswaarde. Indien voor een project een hoeveelheid uitstoot beneden deze grenswaarde, wordt deze beschouwd als niet schadelijk, en is het niet nodig voor de uitvoering of realisatie van het project met de PAS-regeling rekening te houden. In de PAS-regeling is ook een bovengrens aangegeven. Indien meer stikstof wordt geproduceerd dan deze bovengrens geldt dit als schadelijk en geldt voor het project een vergunningplicht. Voor projecten die een hoeveelheid uitstoot veroorzaken tussen beide grenzen in geldt dat de hoeveelheid uitstoot wordt meegenomen in een boekhouding. Er is een maximale hoeveelheid extra stikstofuitstoot mogelijk, waarvan ieder project dat meer stikstofuitstoot oplevert dan de grenswaarde een deel van gebruikt. Als na de uitvoering van een aantal projecten de beschikbare ruimte is opgebruikt, is geen ruimte meer beschikbaar en geldt extra uitstoot van nieuwe projecten als schadelijk en dus vergunningplichtig.

4.1.2. Soortbescherming in de WNb

De nationale bescherming van soorten werd tot voor kort geregeld door de Flora- en faunawet. Deze is echter per 1 januari 2017 opgegaan in de nieuwe WNb. Daarmee zijn ook enkele wijzigingen doorgevoerd. De belangrijkste wijziging betreft de verplaatsing van het bevoegd gezag van het Rijk naar de provincies. Een andere wijziging betreft de lijst van beschermde soorten. In de Flora- en faunawet was sprake van drie verschillende beschermingsregimes. Dit onderscheid is in de WNb vervallen. Wel maakt de wet onderscheid in soorten die beschermd zijn op basis van internationale afspraken en soorten die alleen op nationaal niveau beschermd zijn (de nationale soorten). De bescherming van soorten van internationale betekenis komt overeen met die van de “strikt beschermde soorten”, als onderdeel van de oude Flora- en faunawet. Wat deze strikt beschermde soorten betreft zijn er in de nieuwe wet geen veranderingen opgetreden.

Het onderscheid tussen “matig beschermde soorten” en “licht beschermde soorten” uit de Flora- en faunawet is in de WNb komen te vervallen. In de WNb geldt voor alle in Nederland voorkomende soorten de zorgplicht. Dit betekent dat bij de uitvoering van plannen of projecten verslechtering van de “staat van instandhouding” van de soorten niet is toegestaan. In de oude Flora- en faunawet was een lijst opgenomen van in Nederland algemene soorten met een “algemeen goede staat van instandhouding in Nederland”. Voor deze lijst gold vrijstelling van de wet als in de algemeen goede staat van instandhouding geen verandering zou optreden. Nu dit onderscheid is opgeheven geldt vanuit de WNb nu ook voor deze soorten de zorgplicht. Vrijstelling wordt vanuit de WNb niet meer gegeven. Echter met het verplaatsen van het bevoegd gezag naar de provincies is het verlenen van vrijstelling waar het algemene soorten betreft nu provinciaal beleid geworden. De provincies hebben daarom in aparte beleidsnotities vrijstellingslijsten opgenomen voor soorten waarvoor op provinciaal niveau vrijstelling mogelijk is. Deze vrijstellingslijsten kunnen per provincie verschillen. De lijst van de provincie Fryslân als bijlage 1 in de Beleidsregels Wet Natuurbescherming van de Provincie Fryslân 2017 bevat een aantal algemene soorten zoogdieren en amfibieën waarvoor vrijstelling mogelijk is. Daarnaast is een bijlage 2 opgenomen met enkele soorten waarvoor vrijstelling geldt ingeval van overlast. Ook zijn beleidsregels opgesteld over beheer van ganzenpopulaties en betreffende de steenmarter.

Bijlage 1. Vrijstellingslijst Provincie Fryslân. Beleidsregels Wet Natuurbescherming Fryslân 2017.

Zoogdieren	
Aardmuis	Microtus agrestis
Bosmuis	Apodemus sylvaticus
Dwergmuis	Micromys minutus
Bunzing	Mustela putorius
Dwergspitsmuis	Sorex minutus
Gewone bosspitsmuis	Sorex araneus
Egel	Erinaceus europaeus
Haas	Lepus europaeus
Hermelijn	Mustela erminea
Huisspitsmuis	Crocidura russula
Ondergrondse woelmuis	Pitymys subterraneus
Ree	Capreolus capreolus
Rosse woelmuis	Clethrionomys glareolus
Tweekleurige bosspitsmuis	Sorex coronatus

Veldmuis	Microtus arvalis
Wezel	Mustela nivalis
Woelrat	Arvicola terrestris

Amfibieën	
Bruine kikker	Rana temporaria
Gewone pad	Bufo bufo
Kleine watersalamander	Triturus vulgaris
Meerkikker	Rana ridibunda.

Bijlage 2. Vrijstellingslijst Provincie Fryslân. Beleidsregels Wet Natuurbescherming Fryslân 2017.

Roek	Corvus frugilegus ssp frugilegus
Kokmeeuw	Larus ridibundus
Zilvermeeuw	Larus argentatus ssp argentatus
Woelrat	Arvicola terrestris
Aardmuis	Microtus agrestis
Dwergmuis	Micromys minutus
Veldmuis	Microtus arvalis

Voor alle andere soorten geldt in de WNb een zogenaamde actieve beschermingsplicht gedefinieerd als zorgplicht, waarvoor de “staat van instandhouding” van de populaties centraal staat. Daarnaast geldt voor een aantal in de WNb apart genoemde soorten een passieve beschermingsplicht. In deze beleidsregel worden de individuen van de opgenomen soorten beschermd tegen schadelijke activiteiten (plukken, het vangen van vlinders etc.). Ten opzichte van de oude Flora- en faunawet zijn veranderingen doorgevoerd, waardoor een groot aantal vaatplanten de beschermde status is kwijtgeraakt. Daarentegen zijn aan de lijst enkele soorten dagvlinders toegevoegd, waaraan voorheen geen beschermde status is toegekend. De lijst van soorten met jaarrond beschermde nesten uit de oude Flora- en faunawet is ook in de WNb overgenomen.

De nesten van de volgende vogelsoorten zijn het hele jaar beschermd:

Boomvalk
 Buizerd
 Gierzwaluw
 Grote gele kwikstaart
 Havik
 Huismus
 Kerkuil
 Oehoe
 Ooievaar
 Ransuil
 Roek
 Slechtvalk
 Sperwer
 Steenuil
 Wespindief
 Zwarte wouw.

4.2. Overige relevante wetgeving.

4.2.1. NNN: Natuur Netwerk Nederland (voorheen de Ecologische Hoofdstructuur).

Het Natuur Netwerk Nederland (voorheen EHS) is onderdeel van het rijksbeleid voor een netwerk van natuurgebieden door Nederland. Waar de grenzen nog globaal zijn vastgesteld, moeten onomkeerbare ingrepen voorkomen worden. Na vaststelling van de exacte grenzen zijn ruimtelijke ingrepen binnen de EHS niet toegestaan als deze de wezenlijke kenmerken of waarden van het gebied significant aantasten, tenzij er geen reële alternatieven zijn en er sprake is van ‘redenen van groot openbaar belang’. In uitzonderingsgevallen kan het Rijk de natuurwaarden en functies van het EHS-gebied laten wijken voor andere functies van groot maatschappelijk belang. De initiatiefnemer dient deze belangen en mogelijke alternatieven uitgebreid te

motiveren. Daarnaast dient hij *compenserende* dan wel *mitigerende (verzachtende) maatregelen* te treffen (Ministerie van LNV 2003).

In vrijwel geheel Friesland is inmiddels de feitelijke Provinciale Ecologische Hoofdstructuur vastgesteld (*Streekplan Fryslân* 2006). In het streekplan is verwoord dat een algemene zorgplicht bestaat voor de instandhouding van kwetsbare soorten. Ruimtelijke ingrepen in de EHS zijn niet toegestaan als deze de wezenlijke kenmerken of waarden van het gebied significant aantasten, tenzij er geen reële alternatieven zijn én er sprake is van 'redenen van groot openbaar belang'. Voor Vogelrichtlijngebieden of Natuurbeschermingswetgebieden – zoals hier het geval is – gelden aanvullende eisen. In het geval van een ingreep worden alle nodige mitigerende maatregelen getroffen. Bij Habitatrichtlijngebieden met prioritaire soorten en/of habitats, zijn onder 'dwingende redenen van groot openbaar belang' niet begrepen 'redenen van sociale of economische aard'. Bij natuurcompensatie is een uitgangspunt dat geen netto-verlies optreedt aan waarden voor wat betreft areaal, kwaliteit en samenhang van de EHS. Voor de Waddeneilanden geldt dat feitelijk alleen kwalitatieve (geen kwantitatieve compensatie) mogelijk is.

Verordening Romte Fryslân

Op 25 juni 2014 hebben Provinciale Staten de Verordening Romte Fryslân/werkwijze RO 2014 vastgesteld (Provincie Friesland, 2015). De provincie stelt hierin o.a. vast welke gebieden deel uitmaken van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en hoe deze beschermd worden. Deze hoofdstructuur is een samenhangend netwerk van bestaande en nog te ontwikkelen belangrijke natuurgebieden. Dit netwerk vormt de basis voor het natuurbeleid. De EHS bestaat uit kerngebieden (grote aaneengesloten natuurgebieden met een hoge kwaliteit) natuurontwikkelingsgebieden en ecologische verbindingzones. Planologisch heeft de EHS een extra beschermde status. Sinds 2014 wordt de EHS Natuur Netwerk Nederland genoemd (NNN). Deze titel wordt in dit rapport verder gebruikt.

De bescherming van het NNN is vastgelegd in de Verordening Romte Fryslân (31 juli 2014 (Provincie Friesland, 2015)). Hierin is onder meer vastgelegd:

- Een ruimtelijk plan dat betrekking heeft op gronden binnen het NNN dient een passende bestemming te hebben met gebruiksregels gericht op behoud, herstel of ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied.
- Het plan maakt geen activiteiten en ontwikkelingen mogelijk die leiden tot significante aantasting van de wezenlijke kenmerken en waarden, tot een significante vermindering van de oppervlakte van die gronden, of tot significante aantasting van de samenhang tussen gebieden die deel uitmaken van het NNN.
- Een ruimtelijk plan dat betrekking heeft op gronden nabij het NNN kan nieuwe, niet-agrarische activiteiten en ontwikkelingen mogelijk maken, mits die niet leiden tot een significante aantasting van de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied.

Hiervan kan worden afgeweken wanneer sprake is van een groot openbaar belang, er geen reële alternatieven voor de beoogde ontwikkeling zijn en schade door mitigerende maatregelen zoveel wordt beperkt als redelijkerwijs mogelijk is. Resterende schade wordt gecompenseerd door het treffen van zodanige maatregelen dat geen netto verlies optreedt van wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN in termen van areaal, kwaliteit en samenhang. Daarnaast kan een ruimtelijk plan onderling samenhangende activiteiten en ontwikkelingen mogelijk maken die mede tot doel hebben de kwaliteit of kwantiteit van het NNN op gebiedsniveau te verbeteren, indien per saldo sprake is van verbetering van de natuurwaarden in en rond het gebied, waarbij de oppervlakte van het NNN gelijk blijft of toeneemt. In de plantoelichting dient daartoe een verantwoording opgenomen te worden over de aard, omvang, locaties en het tijdvak van realisatie van de verbetering van de natuurwaarden. Ook dient de wijze waarop tenuitvoerlegging van de daartoe benodigde maatregelen en ingrepen plaatsvindt feitelijk en planologisch gewaarborgd te worden.

Een ruimtelijk plan dat nieuwe activiteiten en ontwikkelingen mogelijk maakt nabij het NNN, die leiden tot een significante aantasting van de wezenlijke kenmerken en waarden daarvan kan doorgang vinden mits er geen reële alternatieven voor de beoogde ontwikkeling zijn, schade door mitigerende maatregelen zoveel als redelijkerwijs mogelijk is wordt beperkt en resterende schade wordt gecompenseerd door het treffen van zodanige maatregelen dat geen netto verlies optreedt van wezenlijke kenmerken en waarden in termen van kwaliteit en samenhang van de ecologische hoofdstructuur.

4.2.2. Planologische Kernbeslissing Waddenzee II en III

De planologische kernbeslissing (PKB) Derde Nota Waddenzee (VROM 2001) bevat de hoofdlijnen van het rijksbeleid voor de Waddenzee (VROM 2001). De PKB is gebiedsgericht van karakter en integreert het ruimtelijk en ruimtelijk relevante rijksbeleid voor de Waddenzee. De grens van het PKB-gebied kan worden omschreven als het zeegebied van Den Helder tot de rijksgrens met Duitsland. Het PKB-gebied wordt aan de noordkant begrensd door onder meer de kwelders en platen van de Waddenzeekust van de eilanden.

De hoofddoelstelling voor de Waddenzee is de duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied en het behoud van het unieke open landschap. Om dit te bereiken is het beleid onder meer gericht op de duurzame bescherming en/of een zo natuurlijk mogelijke ontwikkeling van de flora en de fauna en tevens op behoud van de landschappelijke kwaliteiten, met name rust, weidsheid, open horizon en natuurlijkheid. Nieuwe activiteiten dan wel uitbreiding of wijziging van bestaande activiteiten met een economische en/of recreatieve betekenis zijn mogelijk, mits zij passen binnen de hoofddoelstelling voor de Waddenzee.

Met betrekking tot het ontwikkelingsperspectief stelt de PKB onder meer: De Waddenzee is primair een natuurgebied en een uniek open landschap. De natuurlijke dynamiek van de fysische processen in de Waddenzee, op de Waddeneilanden en in de Noordzeekustzone wordt zo min mogelijk beperkt, zodat zich nieuwe platen, geulen en jonge duin- en kustgebieden kunnen ontwikkelen. De rust, weidsheid en open horizon zijn gewaarborgd en worden hoog gewaardeerd. Zeezoogdieren, vissen en (trek)vogels zijn duurzaam verzekerd van voldoende voedsel en rust- en voortplantingsgebieden.

Het rijksbeleid ten aanzien van de recreatie op de Waddenzee is gericht op het beheersbaar maken en houden van het recreatief medegebruik en het ontwikkelen van duurzame vormen van recreatie, waarbij de natuurlijke draagkracht van het gebied uitgangspunt is. Voor het recreatief medegebruik geldt een zonering waarbij de voor verstoring gevoelige gebieden worden ontzien. Voorts wordt gesteld dat de flora en fauna van de Waddenzee zich meer ongestoord dienen te kunnen ontwikkelen. Zeehonden behoeven voldoende voedsel en rustplaatsen. Hetzelfde geldt voor de vogels die voldoende ongestoorde hoogwatervluchtplaatsen moeten kunnen vinden en op acceptabele vluchtafstand over voldoende voedsel moeten beschikken, wat zij aldaar ongestoord tot zich moeten kunnen nemen. Een meer ongestoorde ontwikkeling van de Waddenzee is alleen mogelijk wanneer het menselijk gebruik van het gebied hierop (meer) wordt afgestemd (bijvoorbeeld via zonering) of indien bepaald gebruik - op termijn – wordt afgebouwd. Richting het jaar 2030 zet het kabinet hierop in.

Nieuwe activiteiten en uitbreiding of wijziging van bestaande activiteiten in de Waddenzee dienen daarom aan de hoofddoelstelling te worden getoetst. Het afwegingskader dient ook te worden toegepast voor activiteiten buiten het PKB-gebied die de wezenlijke kenmerken of waarden van de Waddenzee kunnen aantasten (externe werking). Het afwegingskader komt sterk overeen met dat van de Vogel- en Habitatrichtlijn. Elementen hieruit zijn:

Nagegaan dient te worden of er sprake is van aantasting van *wezenlijke kenmerken* of waarden van de Waddenzee.

Er dient rekening te worden gehouden met eventuele *cumulatieve effecten* van verschillende activiteiten op de wezenlijke kenmerken of waarden van de Waddenzee.

Toestemming voor een activiteit kan slechts worden gegeven nadat zekerheid is verkregen dat de activiteit de wezenlijke kenmerken of waarden van de Waddenzee niet zal aantasten. Het *voorzorgbeginsel* brengt met zich mee dat er bij twijfel wordt uitgegaan van aantasting van wezenlijke kenmerken of waarden en van de meest verstrekkende effecten voor de Waddenzee (*worst-case scenario*).

Voor een activiteit die leidt tot aantasting van de wezenlijke kenmerken of waarden en waarvoor geen reële alternatieven aanwezig zijn dient te worden nagegaan of er sprake is van *dwingende redenen van groot openbaar belang*.

Bij een activiteit die leidt tot een aantasting van de wezenlijke kenmerken of waarden dienen *mitigerende en compenserende maatregelen* getroffen te worden. Deze maatregelen dienen in onderlinge samenhang te worden gezien waarbij de eis geldt dat geen netto verlies aan wezenlijke kenmerken of waarden optreedt.

4.3. Welke natuurbeschermingswetgeving is van toepassing op het plangebied?

4.3.1. *Wet Natuurbescherming en Natura2000 gebieden.*

Op Terschelling is sprake van drie Natura2000-gebieden die vallen onder de *Wet Natuurbescherming*, namelijk:

- Duinen Terschelling
- Noordzeekustzone
- Waddenzee.

Het plangebied, dat wil zeggen het perceel ten oosten van Grientebos, Formerum - Terschelling, ligt niet binnen de grenzen van een Natura2000-gebied .

Natura2000-gebied *Duinen Terschelling* betreft het duingebied dat op 223 meter ten noorden van het plangebied ligt. Het plangebied grenst niet direct aan het Natura2000-gebied, maar ligt op ruime afstand ervan.

Natura2000-gebied *Waddenzee* heeft betrekking op het gebied van de Waddenzee ten zuiden van de waddendijk. De grens met het Natura2000-gebied ligt op 1356 meter ten zuiden van het plangebied. Het plangebied grenst derhalve niet aan dit Natura2000-gebied, maar ligt op ruime afstand ervan.

Het Natura2000-gebied *Noordzeekustzone* ligt op een afstand van meer dan 1918 meter van het plangebied. Het betreft hier het Terschellinger Noordzeestrand en het aangrenzende zeegebied.

De uitvoering van het plan blijft beperkt tot het perceel. De afstand van het plangebied tot de Natura2000-gebieden is dermate groot, dat enig effect van de uitvoering van het plan op de instandhoudingsdoelen ervan op basis van de grote afstand is uitgesloten. Zie voor een verdere uitwerking hoofdstuk 6.

4.3.2. *Provinciale Ecologische Hoofdstructuur, thans NatuurNetwerk Nederland (NNN).*

De begrenzings die door de Provincie Friesland zijn vastgesteld in het kader van de Ecologische Hoofdstructuur komen op Terschelling grotendeels overeen met die van de Natuurbeschermingswet 1998. De Natura2000-gebieden maken deel uit van het Netwerk. Daarnaast zijn ook de agrarische gronden in de polder van Terschelling deel van het Netwerk, als zijnde NNN - Beheersgebied. Het plangebied betreft het perceel ten oosten van Grientebos te Formerum en is deel is van het NNN- Beheersgebied. Voor de direct aan het perceel grenzende, agrarische percelen geldt dat ook. Kampeerterrein Grientebos zelf is geen onderdeel van de NNN.

4.3.3. *PKB-Waddenzee III.*

De PKB-Waddenzee beschermt het Nederlandse waddengebied. Het plangebied ligt niet binnen de grenzen van het PKB-gebied en ook niet langs de rand. De PKB-Waddenzee is dan ook niet van toepassing.

4.3.4. *Soortenbescherming in de Wet Natuurbescherming.*

De soortenbescherming werd tot voor kort geregeld in de Flora- en faunawet. Deze is echter per 1 januari 2017 opgegaan in de Wet Natuurbescherming. Ten opzichte van de oude wet zijn wijzigingen doorgevoerd. Voor alle binnen of in de omgeving van het plangebied voorkomende soorten geldt de zorgplicht. Dit betekent dat de uitvoering van het plan niet tot verslechtering mag leiden van de "staat van instandhouding van de soort". Voor soorten die beschermd zijn op basis van internationale verdragen geldt binnen het plangebied een strikte bescherming. De soortenlijst komt overeen met die van de "strikt beschermde soorten" van de oude Flora- en faunawet. De zorgplicht geldt echter tevens voor de andere voorkomende, nationaal beschermde soorten. Voor algemene soorten is vrijstelling mogelijk. Het gaat dan om soorten met een "algemeen gunstige staat van instandhouding in Nederland". Vrijstelling geldt als de uitvoering van het plan geen hierin geen verandering teweeg brengt. De vrijstellingslijst is in december 2016 door de provincie Fryslân vastgesteld (*Provincie Fryslân, 2016a en 2016b*). Het soortenbeschermingsaspect in de Wet natuurbescherming is niet gekoppeld aan Natura2000 en is derhalve ook buiten Natura2000-gebieden van toepassing.

4.3. De instandhoudingsdoelen van Natura2000-gebied *Duinen Terschelling*.

De volgende instandhoudingsdoelen zijn voor Natura2000-gebied *Duinen Terschelling* geformuleerd (prioritaire typen en soorten zijn aangeduid met een *):

Habitattypen.

H1310	Eenjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met <i>Salicornia ssp</i> en andere zoutminnende soorten.
H1320	Slijkgrasvegetaties.
H1330	Atlantische schorren (<i>Glauco-Puccinellietalia maritimae</i>)
H2110	Embryonale wandelende duinen.
H2120	Wandelende duinen op de strandwal met <i>Ammophila arenaria</i> ("witte duinen").
H2130	* Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
H2140	* Vastgelegde ontkalkte duinen met <i>Empetrum nigrum</i> .
H2150	Duinen met <i>Calluna vulgaris</i>
H2160	Duinen met <i>Hippophae rhamnoides</i>
H2170	Duinen met <i>Salix repens ssp argentea</i> (<i>Salicion arenariae</i>).
H2180	Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied.
H2190	Vochtige duinvalleien
H6230	* Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa).

Habitatrichtlijn-soorten.

H1831	Drijvende waterweegbree
H1903	Groenknolorchis

Vogelrichtlijn-soorten.

Blauwe kiekendief
Bontbekplevier
Bruine kiekendief
Dodaars
Dwergstern
Paapje
Rietzanger
Strandplevier
Tapuit
Velduil

4.4. Instandhoudingsdoelen Natura2000- gebied *Waddenzee*.

Natura2000-gebied Waddenzee is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitattypen (prioritaire habitattypen aangeduid met een sterretje):

H1110A	Permanent overstroomde zandbanken (getijdengebied).
H1140A	Slik- en zandplaten (getijdengebied)
H1310A	Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)
H1310B	Zilte pionierbegroeiingen (zevetmuur)
H1320	Slijkgrasvelden
H1330A	Schorren en zilte graslanden (buitendijks)
H1330B	Schorren en zilte graslanden (binnendijks)
H2110	Embryonale duinen
H2120	Witte duinen
H2130B	* Grijze duinen (kalkarm)
H2160	Duindoornstruwelen
H2190B	Vochtige duinvalleien (kalkrijk)

Het Natura2000-gebied is aangewezen voor de volgende habitatsorten:

H1095	Zeeprik
H1099	Rivierprik
H1103	Fint
H1364	Grijze zeehond
H1365	Gewone zeehond

Broedvogelsoorten:

A034	Lepelaar
A063	Eider
A081	Bruine kiekendief
A082	Blauwe kiekendief
A132	Kluut
A137	Bontbekplevier
A138	Strandplevier
A183	Kleine mantelmeeuw
A191	Grote stern
A193	Visdief
A194	Noordse stern
A195	Dwergstern
A222	Velduil

Niet broedvogelsoorten:

A005	Fuut
A017	Aalscholver
A034	Lepelaar
A037	Kleine zwaan
A039	Toendrarietgans
A043	Grauwe gans
A045	Brandgans
A046	Rotgans
A048	Bergeend
A050	Smient
A051	Krakeend
A052	Wintertaling
A053	Wilde eend
A054	Pijlstaart
A056	Slobeend
A062	Toppereend
A063	Eider
A067	Brilduiker
A069	Middelste zaagbek
A070	Grote zaagbek
A103	Slechtvalk
A130	Scholekster
A132	Kluut
A137	Bontbekplevier
A140	Goudplevier
A141	Zilverplevier
A142	Kievit
A143	Kanoet
A144	Drieteenstrandloper
A147	Krombekstrandloper
A149	Bonte strandloper
A156	Grutto
A157	Rosse grutto
A160	Wulp

A161	Zwarte ruiter
A162	Tureluur
A164	Groenpootruiter
A169	Steenloper
A197	Zwarte stern

5. De natuurwaarden van het plangebied en de directe omgeving.

5.1. Vegetatie.

Kavel 2736 – het agrarische perceel ten oosten van Grientebos.

Het plangebied is in juni 2014 onderzocht op het voorkomen van bijzondere plantensoorten. Daarbij is komen vast te staan dat het plangebied geen bijzondere betekenis heeft voor planten. Er komen geen door de Wet Natuurbescherming beschermde soorten voor, evenmin als soorten van de Rode Lijst. De vegetatie van het grasland kan worden beschouwd als een bloemrijke, betrekkelijk natuurlijke variant van de Raaigrasweide, het *Lolio – Potentillion*, op matig voedselrijke grond. Er is in recente tijd geen intensief agrarisch beheer uitgevoerd. Hetzelfde geldt voor de omliggende percelen.

De vegetatie in de sloot langs de oostzijde van het perceel bestaat deels dicht uit hoge oeverplanten. Er komen geen waardevolle of kwetsbare soorten voor.

Overige waarden.

De duinen van Terschelling en de Terschellinger polder zijn bekend om hun hoge botanische diversiteit. Er komen tal van beschermde soorten voor. De uitvoering van het plan blijft echter beperkt tot het plangebied, kavel 2736, en heeft geen invloed op de botanische waarden van de omgeving. Het is derhalve niet nodig verder op de botanische waarden buiten het plangebied in te gaan.

5.2. Vogels

Kavel 2736, Formerum – Terschelling.

Het plangebied is in juni 2014 en in 2017 geïnventariseerd op het voorkomen van broedvogels. Daarbij is het volgende geconstateerd:

- Er komen op het perceel geen broedvogels voor.
- Het perceel maakt deel uit van een klein open gebied met agrarische percelen, dat grotendeels omringd is door bebouwing en elzensingels. Er is maar een beperkte aansluiting op het open poldergebied. Binnen dit complex van graslanden komen geen weidevogels tot broeden.
- De maatregelen voor inrichting van het perceel blijven tot het perceel beperkt, en hebben geen invloed op struweelbroedende vogels op kampeerterrein Grientebos of op struweelbroedende vogelsoorten elders in de omgeving van het plangebied.
- Er zijn geen nesten aanwezig van jaarrond beschermde soorten.
- Er komen rondom of op het perceel geen grote houtopstanden voor die voor vogels van betekenis zijn.
- Voor het overige heeft het plangebied geen betekenis voor broedvogels.
- Het plangebied heeft geen bijzondere betekenis voor trekvogels of overwinterende soorten.

Overige waarden.

De Terschellinger polder is van grote waarde als broedgebied voor een aantal soorten weide- en watervogels. Het gaat voornamelijk om Kievit, grutto, tureluur, scholekster, kluut, visdief, kokmeeuw, gele kwikstaart, veldleeuwerik, graspieper, krakeend, wilde eend, kuifeend, slobbeend en zomertaling. De broedvogels mijden de agrarische graslanden die te dicht bij de bebouwde kom liggen. Op de agrarische graslanden in de directe omgeving van het plangebied wordt door de genoemde soorten niet gebroed.

De uitvoering van het plan blijft beperkt tot het plangebied. Effecten van de uitvoering van het plan op broedvogels op grotere afstand van het plangebied is uitgesloten. Het is verder niet nodig in te gaan op de waarde van Terschelling als broedgebied, doortrekgebied of overwinteringsgebied van vogels, daar er geen relatie is met het hier beoordeelde plan.

5.3. Reptielen, amfibieën, vissen.

Binnen een afstand van 250 meter van het plangebied komen geen populaties voor van reptielen, amfibieën of vissen.

5.4. Ongewervelden

Binnen een afstand van 250 meter van het plangebied komen geen populaties voor van ongewervelden.

Er komen geen populaties voor van duinparelmoervlinder, grote parelmoervlinder en zilveren maan, dagvlindersoorten die in de nieuwe Wet Natuurbescherming per 1 januari 2017 een beschermde status hebben gekregen.

5.5. Zoogdieren.

De in en in de omgeving van het plangebied voorkomende soorten zoogdieren zijn konijn, haas, egel, bosmuis, huismuis, bosspitsmuis, dwergspitsmuis, dwergmuis en rosse woelmuis.

Vleermuizen.

In het plangebied en de omgeving komen geen populaties voor van soorten vleermuizen. Op het perceel komen geen locaties voor die kunnen worden gebruikt als kraamkolonie of overwinteringsplek. Er zijn daarvoor geen gebouwen of houtopstanden aanwezig. Alle soorten vleermuizen zijn strikt beschermd door de Wet Natuurbescherming.

6. Effectanalyse. De effecten van de uitvoering van het plan op de beschermde natuurwaarden.

6.1. Natura2000.

6.1.1. Overwegingen.

In hoofdstuk 4.2. is al aangegeven dat het plangebied niet ligt binnen een van de Natura2000-gebieden op Terschelling. De afstand van het plangebied tot Natura2000-gebied *Duinen Terschelling*, ten noorden van het plangebied, bedraagt 223 meter. De afstand van het plangebied tot Natura2000-gebied *Waddenzee*, ten zuiden van het plangebied, bedraagt 1356 meter. De afstand tot Natura2000-gebied *Noordzeekustzone* bedraagt 1918 meter.

De plannen worden volledig uitgevoerd binnen de grenzen van de kavel 2736 ten oosten van Griendebos. Om de plannen te kunnen uitvoeren wordt gebruik gemaakt van de openbare wegen van Terschelling, waarvan ook de Duinweg, de toegangsweg tot het perceel, deel uitmaakt. Het is daarbij niet nodig de Natura2000-gebieden dichter dan de hierboven genoemde afstanden te benaderen.

De conclusie is dan ook dat er bij de uitvoering van het plan geen sprake is van externe werking naar de Natura2000-gebieden toe, zodanig dat significant negatieve effecten ontstaan voor de instandhoudingsdoelen van de gebieden. Evenmin zullen significant negatieve effecten ontstaan als gevolg van het gebruik van het plangebied na voltooiing van het plan.

Een vraag is wel of het gebruik van het plangebied als toeristisch onderkomen na voltooiing kan leiden tot een dermate grote toename van de toeristische druk binnen Natura2000-gebied, dat significant negatieve effecten niet kunnen worden uitgesloten. Benadrukt moet daarbij worden dat de uitbreiding van Griendebos in oppervlak naar kavel 2736, aansluit bij het gemeentelijk beleid, dat kwaliteitsverbetering beoogd, maar geen grote uitbreiding van het aantal te verhuren bedden. In de oude situatie was sprake van verhuur gedurende 6 maanden, met een aantal van 52 personen per nacht (p.p.n.). In die nieuwe situatie zal sprake zijn van 68 p.p.n. gedurende het hele jaar. Planologisch is er met de uitbreiding ruimte voor 20 lodges, met 80 p.p.n. gedurende het hele jaar. Ten opzichte van hetgeen planologisch mogelijk is wordt de volledige ruimte derhalve niet benut.

Het belangrijkste verschil tussen de oude en de nieuwe situatie is de mogelijkheid de lodges ook in de winterperiode te verhuren. In de zomerperiode zal het aantal aanwezige toeristen slechts beperkt toenemen ten opzichte van de oude situatie; in de winterperiode is dit echter aanmerkelijk meer. Aangegeven is dat er tussen het plangebied en het meest dichtbijzijnde Natura2000-gebied een afstand ligt van 224 meter. Het plangebied grenst niet direct aan het Natura2000-gebied. De toename van het aantal toeristen zal er ongetwijfeld toe leiden dat het aantal bezoekers aan de Natura2000-gebieden iets zal stijgen. Echter doordat de toeristen niet tegelijkertijd het Natura2000-gebied zullen bezoeken, en bovendien niet op dezelfde plaats, is nergens sprake van een dermate hoge toename van de betredingsdruk dat daardoor significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen zullen optreden. Het terrein dat vanuit het plangebied het eerste en het meest frequent bezocht gaat worden is het Formerumbos, als onderdeel van Natura2000-gebied *Duinen Terschelling*. Dit bos zal vrijwel uitsluitend worden betreden op opengestelde paden, en is daar niet kwetsbaar voor een geringe toename van de toeristische druk. Daarbij is het naaldbos geen instandhoudingsdoel van het Natura2000-gebied. De conclusie is dan ook dat de toename van het aantal toeristen op Griendebos in de zomer en in de winterperiode niet zal leiden tot een zodanige toename van de toeristische druk binnen Natura2000-gebied, dat daardoor significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen ontstaan. Significant negatieve effecten zijn in dit opzicht uitgesloten.

6.1.2. Natura2000-gebied *Duinen Terschelling*, Habitattypen.

De vegetatie van het duingebied 223 meter noordelijk van het plangebied wordt beschouwd als behorend tot de volgende habitattypen:

- H2120 – Witte duinen
- H2130B – Grijs duinen (ontkalkt)
- H2140B- Duinen met kraaiheide (droog)
- H2150 – Duinen met struikhei
- H2170 - Kruipligstruweel
- H2180A – Atlantische duinbossen (droog).

Overige habitattypen komen binnen een afstand van 0,5 kilometer van het plangebied niet voor.

Effecten van de uitvoering van het plan op de instandhoudingsdoelen van Natura2000-gebied *Duinen – Terschelling* moeten wat betreft de typen worden beoordeeld met betrekking tot mogelijk significant negatieve effecten op oppervlak en kwaliteit van de hier aangegeven habitattypen. De overige typen komen op een dermate grote afstand van het plangebied voor, dat een significant negatief effect op voorhand kan worden uitgesloten.

6.1.3. Natura2000-gebied *Duinen – Terschelling*, Habitatrichtlijn soorten.

De soorten die deel uitmaken van de instandhoudingsdoelen van Natura2000- gebied *Duinen – Terschelling* zijn de Groenknolorchis (*Liparis loeselii*) en de Drijvende waterweegbree (*Luronium natans*). De Groenknolorchis komt op Terschelling voornamelijk voor op de Noordsvaarder. Daarnaast zijn er enkele kleine groeiplaatsen bekend van de Kroonpolders en de Boschplaat. Groeiplaatsen komen binnen een afstand van 5 kilometer van het plangebied niet voor. Een significant negatief effect van uitvoering van het plan op de Groenknolorchis is uitgesloten.

De enige groeiplaats van de Drijvende waterweegbree op Terschelling is bekend uit het Waterplak, een vochtige vallei in de duinen tussen Midsland aan Zee en West aan Zee, op vele kilometers afstand van het plangebied. De afstand tussen het plangebied en deze groeiplaats is dermate groot dat een effect van de uitvoering van het plan op de populatie van de Drijvende waterweegbree is uitgesloten.

Gesteld kan worden dat binnen een afstand van 0,5 kilometer van het plangebied geen soorten voorkomen die deel uitmaken van de instandhoudingsdoelen van het Natura2000- gebied. Significant negatieve effecten op Habitatrichtlijn-soorten zijn uitgesloten.

6.1.4. Vogelrichtlijn.

De volgende soorten van de Vogelrichtlijn maken deel uit van de instandhoudingsdoelen van Natura2000-gebied *Duinen – Terschelling*:

Broedvogels:

- Bruine kiekendief
- Blauwe kiekendief
- Porseleinhoen
- Rietzanger
- Tapuit
- Paapje
- Velduil
- Dodaars
- Dwergstern
- Bontbekplevier
- Strandplevier

Op de Landerumerheide, binnen een afstand van 250 meter van het plangebied, wordt jaarlijks door de tapuit gebroed (3 tot 5 paar). Een effectanalyse aangaande mogelijke effecten van de uitvoering van het plan op de broedmogelijkheden van de tapuit is in dit rapport opgenomen. Geen van de overige genoemde soorten broedt binnen een afstand van 0,5 kilometer van het plangebied. Een significant negatief effect van de uitvoering van het plan op deze Vogelrichtlijn-soorten is uitgesloten.

6.1.5. De instandhoudingsdoelen van Natura2000- gebied *Duinen –Terschelling* en de Wet Natuurbescherming.

Een belangrijke vraag is of en in hoeverre de uitvoering van het plan leidt tot onaanvaardbare significant negatieve effecten op een van de instandhoudingsdoelen van Natura2000- gebied *Duinen Terschelling*. Indien dergelijke effecten optreden is de uitvoering van het plan in beginsel strijdig met de Wet Natuurbescherming, en is sprake van vergunningplicht. Ook kan worden overwogen of negatieve effecten kunnen worden voorkomen door het nemen van mitigerende maatregelen.

Mede met inachtneming van het bovenstaande kunnen de volgende conclusies worden getrokken.

- Het plangebied maakt geen deel uit van Natura2000- gebied *Duinen – Terschelling*.
- Voor de uitvoering van het plan wordt het Natura2000-gebied niet dichterbenederd dan over een afstand van 223 meter. Deze afstand is dermate groot dat significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van het Natura2000-gebied op basis van de grote afstand zijn uitgesloten.
- Er is geen sprake van significant negatieve effecten als gevolg van externe werking naar het Natura2000-gebied toe. Dit geldt zowel voor de inrichtingsactiviteiten tijdens de uitvoering van het plan, als voor het gebruik van de lodges na voltooiing van de bouw.
- Er is geen sprake van significant negatieve effecten op de hierboven aangegeven Habitattypen.
- Habitatrichtlijn-soorten komen op korte afstand van het plangebied niet voor. Significant negatieve effecten voor deze soorten zijn uitgesloten.
- De afstand tussen het plangebied en de broedlocaties van de tapuit is dermate groot dat significant negatieve effecten van de uitvoering van het plan op de broedmogelijkheden zijn uitgesloten.
- Omdat andere Vogelrichtlijn-soorten in de omgeving van het plangebied niet voorkomen, zijn significant negatieve effecten van uitvoering van het plan op de Vogelrichtlijn-soorten in het geheel uitgesloten.
- Er is sprake van een structurele afname van de stikstofuitstoot, daar de lodges volledig duurzaam zijn en geen uitstoot leveren. In vergelijking met het huidige gebruik van het terrein als agrarisch grasland zal een vermindering van de stikstofuitstoot optreden hetgeen als winst beschouwd wordt. Er is geen sprake van significant negatieve effecten voor de instandhoudingsdoelen.
- De stikstofuitstoot die ontstaat tijdens het transport van de lodges en de plaatsing op het terrein, of als gevolg van andere inrichtingsmaatregelen, is tijdelijk en dermate gering dat deze samen met de winst die ontstaat door vermindering van de stikstofuitstoot ten opzichte van de bestaande situatie als agrarisch grasland nog steeds leidt tot een vermindering van de stikstofuitstoot in zijn geheel.
- De berekening van de stikstofdepositie in het duingebied als gevolg van het plan is door Rho-adviseurs berekend met Aeries Calculator 2019. Zie de bijlage in dit rapport.
- Er is geen sprake van cumulatie van effecten in relatie tot andere in de omgeving uit te voeren projecten.

Aangaande de mogelijke effecten binnen het Natura2000-gebied per verstoringsitem is het volgende van belang.

- De uitvoering van het plan leidt niet tot oppervlakverlies van Natura2000-gebied.
- Er is geen sprake van versnippering van leefgebied.
- De uitvoering van het plan leidt niet tot toename van bodemverzuring, vermesting, verzoeting, verzilting, bodemverontreiniging, of vernatting van de bodem.
- De uitvoering van het plan heeft geen blijvend veranderende invloed op de hydrologie van de bodem binnen Natura2000-gebied.
- De uitvoering van het plan heeft geen effect op de bodemsamenstelling binnen Natura2000-gebied
- Verstoring door geluid binnen het plangebied heeft geen invloed op de kwaliteit van de habitattypen binnen het Natura2000-gebied.
- Het bijlichten van het plangebied tijdens de inrichtingsactiviteiten is een tijdelijk aspect, waarvan de effecten niet uitstralen naar het Natura2000-gebied. Er is geen sprake van kwaliteitsverlies voor de habitattypen.
- Het is niet duidelijk of na de inrichting van het plangebied veranderingen worden aangebracht in de buitenverlichting van het complex. Echter de effecten daarvan blijven beperkt tot de locatie. Er is geen negatief effect binnen het Natura2000-gebied.
- Verstoring door bodemtrilling zal niet ontstaan daar geen sprake zal zijn van bodembewerking. I.i.g. leiden bodemtrillingen niet tot kwaliteitsverlies van de habitattypen binnen het Natura2000-gebied.
- Optische verstoring en verstoring door mechanische effecten blijven uit.
- Er is geen sprake van bewuste ingrepen in populaties van soorten.

Samengevat wordt hier de conclusie getrokken dat er geen significant negatieve effecten op de Habitattypen en soorten van de Habitatrichtlijn of de soorten van de Vogelrichtlijn zullen optreden in het Natura2000-gebied in de omgeving van het plangebied als gevolg van de uitvoering van het plan. Dit geldt zowel voor de inrichtingsactiviteiten als voor het gebruik van de lodges na voltooiing van de inrichting. Omdat

significant negatieve effecten zijn uitgesloten, geldt er betreffende Natura2000-gebied *Duinen Terschelling* geen vergunningplicht in relatie tot de Wet Natuurbescherming.

6.1.6. Natura2000-gebied *Waddenzee*, Habitattypen.

De grens met Natura2000-gebied *Waddenzee* ligt langs de dijkten van de waddendijk, op 1356 meter zuidelijk van het plangebied.

De slik- en zandplaten ten zuiden van de dijk worden gerekend tot habitatype:

- H1140A – Slik- en zandplaten, *Waddenzee*

Daarnaast komen op kleine schaal kwelderrestanten voor, waaraan zijn toegekend:

- H1330A – Atlantische schorren (buitendijks) (Stryperkwelder)
- H1310A – Zilte pioniervegetaties met zeekraal

Overige habitattypen komen binnen een afstand van 2 kilometer van het plangebied niet voor.

Effecten van de uitvoering van het plan op de instandhoudingsdoelen van Natura2000-gebied *Waddenzee* moeten wat betreft de typen worden beoordeeld met betrekking tot mogelijk significant negatieve effecten op oppervlak en kwaliteit van de hier aangegeven habitattypen. De overige typen komen op een dermate grote afstand van het plangebied voor, dat een significant negatief effect op voorhand kan worden uitgesloten.

6.1.7. Natura2000-gebied *Waddenzee*, Habitatrichtlijn soorten.

De soorten die deel uitmaken van de instandhoudingsdoelen van Natura2000-gebied *Waddenzee* zijn *gewone zeehond*, *grijze zeehond* en enkele zeldzame vissoorten. Het plan heeft geen enkele relatie met soorten uit het zilte milieu van de *Waddenzee*, daar ze in het deel van de *Waddenzee* onder de dijk bij Formerum niet voorkomen. Een effect van de uitvoering van het plan op de populaties van deze soorten is uitgesloten.

6.1.8. Vogelrichtlijn.

De volgende broedvogelsoorten van de Vogelrichtlijn maken deel uit van de instandhoudingsdoelen van Natura2000-gebied *Waddenzee*:

A034	Lepelaar
A063	Eider
A081	Bruine kiekendief
A082	Blauwe kiekendief
A132	Kluut
A137	Bontbekplevier
A138	Strandplevier
A183	Kleine mantelmeeuw
A191	Grote stern
A193	Visdief
A194	Noordse stern
A195	Dwergstern
A222	Velduil

Binnen de grenzen van Natura2000-gebied *Waddenzee* onder de waddendijk bij Formerum en Landerum wordt door geen enkele vogelsoort gebroed, daar geschikte broedgelegenheid er ontbreekt. Wel wordt in de Terschellinger polder lokaal gebroed door kluut en visdief. Beide soorten broeden ook aan de binnenzijde van de dijk bij Formerum en Landerum op meer dan 900 meter van het plangebied. Het broeden van de beide soorten in de polder is aan het waddengebied gerelateerd (foerageergebied). Geen van de overige soorten broedt binnen een afstand van 1 kilometer van het plangebied. Een negatief effect op deze overige broedvogels bij uitvoering van het plan is uitgesloten.

Een groot aantal soorten trekvogels van het waddengebied maakt deel uit van de instandhoudingsdoelen van Natura2000-gebied *Waddenzee*. Van belang is dat de vogels beschermd zijn als zij tijdens hoog water op zogenaamde hoogwatervluchtplaatsen aanwezig zijn. Dergelijke hoogwatervluchtplaatsen bevinden zich in de Terschellinger polder langs de waddendijk op minimaal 900 meter van het plangebied.

De Terschellinger polder is een belangrijk foerageer- en overwinteringsgebied voor ganzen, waaronder de rotgans.

6.1.9. De instandhoudingsdoelen van Natura2000- gebied *Waddenzee* en de Wet Natuurbescherming.

Een belangrijke vraag is of en in hoeverre de uitvoering van het plan leidt tot onaanvaardbare significant negatieve effecten op een van de instandhoudingsdoelen van Natura2000- gebied *Waddenzee*. Indien dergelijke effecten optreden is de uitvoering van het plan in beginsel strijdig met de Wet Natuurbescherming, en is sprake van vergunningplicht. Ook kan worden overwogen of negatieve effecten kunnen worden voorkomen door het nemen van mitigerende maatregelen.

Mede met inachtneming van het bovenstaande kunnen de volgende conclusies worden getrokken.

- Het plangebied ligt op meer dan 1300 meter van de grens van Natura2000-gebied *Waddenzee*.
- De effecten van de uitvoering van het plan en van het gebruik van de lodges na de voltooiing van het plan blijven beperkt tot kavel 2736 te Formerum. Er is geen sprake van externe werking van het plan naar het Natura2000-gebied toe, met significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen als gevolg.
- Tijdens de uitvoering van het plan wordt gebruik gemaakt van de openbare wegen van Terschelling, waarvan de Duinweg deel uitmaakt. De grens met Natura2000-gebied *Waddenzee* wordt niet dichterbij dan op een afstand van 1300 meter benaderd.
- De afstand van het plangebied tot terreinen met de aangegeven habitattypen H1140A, H1330A en H1310A, is dermate groot dat een significant negatief effect van de uitvoering van het plan op het habitatype op voorhand is uitgesloten.
- Een significant negatief effect op de Habitatrichtlijn-soorten is uitgesloten daar ze binnen een afstand van 1 kilometer van het plangebied niet voorkomen.
- Een significant negatief effect op de Vogelrichtlijn-broedvogels en de Vogelrichtlijn- niet-broedvogels is uitgesloten daar geen sprake is van externe werking vanuit het plangebied naar de omgeving en de afstand van het plangebied tot de broedlocaties van visdief en kluut, en tot de hoogwatervluchtplaatsen meer dan 900 meter bedraagt. Ook zal de uitvoering van het plan geen negatieve gevolgen hebben voor het foerageer- en overwinteringsgebied van ganzen.
- Er is sprake van een structurele afname van de stikstofuitstoot in vergelijking met de huidige situatie, daar de lodges volledig duurzaam zijn en geen uitstoot leveren. Er is geen sprake van significant negatieve effecten voor de instandhoudingsdoelen.
- De stikstofuitstoot die ontstaat tijdens het transport van de lodges en de plaatsing op het terrein, of als gevolg van andere inrichtingsmaatregelen, is tijdelijk en dermate gering dat deze in samenhang met hetgeen hierboven is gesteld in zijn geheel nog steeds tot een afname van de stikstofuitstoot leidt.
- Er is geen sprake van cumulatie van effecten in relatie tot andere in de omgeving uit te voeren projecten.

Samengevat wordt de conclusie getrokken dat er geen significant negatieve effecten op de Habitattypen en soorten van de Habitatrichtlijn of de soorten van de Vogelrichtlijn zullen optreden in het Natura2000-gebied en in de omgeving van het plangebied als gevolg van de uitvoering van het plan. Er geldt dus met betrekking tot Natura2000-gebied *Waddenzee* geen vergunningplicht in relatie tot de Wet Natuurbescherming.

6.1.10. Natura2000-gebied *Noordzeekustzone*.

De afstand van het plangebied tot de grens met Natura2000-gebied *Noordzeekustzone*, het Terschellinger Noordzeestrand en aangrenzend zeegebied, bedraagt meer dan 1,9 kilometer. Op basis van deze grote afstand zijn negatieve effecten van de uitvoering van het plan op de instandhoudingsdoelen van het Natura2000-gebied op voorhand uitgesloten. Er geldt dus met betrekking tot Natura2000-gebied *Noordzeekustzone* geen

vergunningplicht in relatie tot de Wet Natuurbescherming. Het is niet nodig de effectanalyse m.b.t. Natura2000-gebied *Noordzeekustzone* verder uit te werken.

6.1.11. Passende beoordeling en vergunningplicht.

Bovenstaand wordt met betrekking tot Natura2000-gebied *Duinen Terschelling* geconcludeerd dat de uitvoering van het plan niet leidt tot significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen. Met betrekking tot Natura2000-gebied *Waddenzee* en Natura2000-gebied *Noordzeekustzone* geldt dezelfde conclusie. De voortoets toont daarmee aan dat geen sprake is van strijdigheid met de Wet Natuurbescherming. De aanvraag van een vergunning en het opstellen van een *passende beoordeling* is derhalve niet nodig.

6.1.12. Programmatische Aanpak Stikstof.

Duinvegetaties zijn gevoelig voor stikstof. Met name in vegetaties van de zogenaamde “grijze duinen” kan een te hoog stikstofgehalte in de bodem leiden tot vergrassing en struweelvorming, waardoor de natuurlijke samenstelling van de vegetatie verandert en de biodiversiteit sterk achteruitgaat. Een aanzienlijk deel van de hoeveelheid stikstof die jaarlijks in de duinen belandt, komt daar terecht via zogenaamde atmosferische depositie. In het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof is voor de duinen van Terschelling een analyse gemaakt van de hoeveelheid stikstofdepositie en zijn mitigerende maatregelen opgesteld om de negatieve effecten ervan te kunnen beperken. De analyse maakt deel uit van het Beheerplan Natura2000 en is derhalve een onderdeel van de Natura2000-wetgeving. Als gevolg van een uitspraak van de Raad van State in mei 2019 is de PAS-regeling als zodanig niet meer geldig. Dit heeft tot gevolg dat projecten die leiden tot een verhoogde hoeveelheid stikstofuitstoot in afwachting van nieuw rijksbeleid momenteel worden aangehouden. Vergunning kan wel worden verleend als wordt berekend dat het plan geen extra stikstofdepositie veroorzaakt.

Het is van belang voor de realisatie van het plan een analyse te maken van de hoeveelheid stikstofemissie die door het plan wordt geproduceerd. Deze berekening is uitgevoerd door Rho-adviseurs met *Aerius Calculator 2019*, de nieuwe versie van Aerius Calculator met nieuwe tool die in augustus 2019 on line is gekomen. De berekening is als bijlage aan dit rapport toegevoegd.

De berekening middels Aerius Calculator vergelijkt de bestaande jaarlijkse stikstofuitstoot van het agrarisch perceel met de hoeveelheid stikstofuitstoot die na de plaatsing van de lodges structureel ontstaat samen met de tijdelijke uitstoot die ontstaat tijdens de werkzaamheden en door transport. Omdat de lodges duurzaam gebouwd worden en geen stikstof zullen uitstoten levert de berekening een negatief getal op. Dat wil zeggen dat de stikstofuitstoot ten opzichte van de bestaande situatie zal afnemen. Daarmee zijn significant negatieve effecten op de kwetsbare habitattypen van Natura2000-gebied Duinen Terschelling uitgesloten.

Het inrichtingsplan betreft de plaatsing van een aantal lodges, waarvan 7 op kavel 2736, die volledig duurzaam zijn. Verwarming geschiedt door middel van warmtepompen, waarbij gebruik van aardgas wordt voorkomen. Ten opzichte van de oude situatie is dan ook sprake van een vermindering van het verbruik van fossiele brandstoffen. Er ontstaat derhalve geen nieuwe structurele bron van stikstofuitstoot. Enige stikstofuitstoot ontstaat tijdelijk door transport en inrichtingswerkzaamheden.

6.2. Het soortenbeschermingsaspect in de Wet Natuurbescherming.

De Wet Natuurbescherming beschermt een aantal soorten planten en dieren. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen strikt beschermde soorten en overige soorten. Voor een aantal soorten die zijn gemeld op de provinciale vrijstellingslijst geldt vrijstelling indien de plannen geen verandering brengen in de algeheel goede staat van instandhouding van de populaties in Nederland. Ook betreffende het hier getoetste plan is vrijstelling van toepassing. De wetgeving is overal in Nederland van toepassing, dus ook in en in de omgeving van het plangebied.

6.2.1. Strikt beschermde soorten.

Er komen binnen en in de directe omgeving van het plangebied geen strikt beschermde soorten voor.

- **Vleermuizen:** Op de kavel en in de directe omgeving komen geen gebouwen op houtopstanden voor die gebruikt kunnen worden als kraamkolonie of als overwinteringsplek door vleermuizen.
- **Rugstreepad:** Binnen een afstand van 250 meter van het plangebied ontbreken populaties van de rugstreepad.

6.2.2. Overige soorten: Planten.

Binnen het plangebied komen geen beschermde soorten voor. Evenmin zijn soorten aangetroffen van de Rode Lijst.

6.2.3. Vogels.

Alle soorten broedvogels zijn beschermd door de wet. Binnen het plangebied komen geen broedvogels voor. In de boomsingels in de directe nabijheid van het plangebied wordt alleen door algemene struweelvogels gebroed. De inrichting van de kavel leidt echter niet tot verlies aan broedgelegenheid voor deze soorten in de directe omgeving.

6.2.4. Jaarrond beschermde nesten.

In de wet is een lijst met soorten opgenomen waarvan de nesten en de broedlocaties jaarrond, dus ook buiten het broedseizoen, beschermd zijn. Het plangebied is in juni 2014 en in 2017 geïnventariseerd op het voorkomen van dergelijke nesten (huismus, gierzwaluw, kerkuil). Vastgesteld is dat ze niet voorkomen.

6.2.5. Reptielen en amfibieën.

Geen soorten.

6.2.6. Zoogdieren.

Alle soorten zoogdieren, behoudens de vleermuizen, in en in de omgeving van het plangebied maken deel uit van de lijst met soorten waarvoor vrijstelling geldt, als de uitvoering van het plan geen verandering brengt in de algeheel goede staat van instandhouding van de populaties van de soorten in Nederland.

6.2.7. Ongewervelden.

Er komen in en in de omgeving van het plangebied geen soorten voor die beschermd zijn door de wet. Evenmin komen populaties voor van kommavlinder, duinparelmoervlinder, grote parelmoervlinder en zilveren maan, soorten die in de nieuwe Wet Natuurbescherming een beschermde status hebben gekregen.

6.2.8. Beoordeling strikt beschermde soorten.

Het plan heeft geen negatieve effecten heeft op de strikt beschermde soorten van de Wet Natuurbescherming, daar ze binnen het plangebied en in de omgeving niet voorkomen.

6.2.9. Overige soorten.

- Broedvogels. De uitvoering van het plan leidt niet tot een verlies van broedgelegenheid voor broedvogels. De uitvoering van het plan leidt dan ook niet tot een structurele achteruitgang van de populatie van soorten. Er is dan ook geen sprake van een overtreding van de wet. In dit opzicht wordt tevens voldaan aan de zorgplicht.
- Jaarrond beschermde nesten. Er is geen sprake van schade aan jaarrond beschermde nesten daar ze niet voorkomen.
- Planten. Beschermde plantensoorten komen niet voor.
- Zoogdieren. Voor alle soorten zoogdieren, met uitzondering van de in het plangebied niet voorkomende vleermuizen, geldt vrijstelling van de wet, daar de uitvoering van het plan geen verandering brengt in de algeheel goede staat van instandhouding van de soorten. Vrijstelling geldt derhalve voor alle zoogdieren in het plangebied.
- Reptielen, amfibieën en vissen komen in het plangebied niet voor. Hetzelfde geldt voor ongewervelden

6.2.9. Regelgeving.

- *Zorgplicht*. Met betrekking tot de overige soorten en met betrekking tot de vogels geldt vrijstelling van de wet indien wordt voldaan aan de zorgplicht. Van belang daarbij is dat na uitvoering van het plan in het plangebied ruimte overblijft als broedgebied voor de broedvogels en als leefgebied voor de overige soorten. Hierboven is aangegeven dat negatieve effecten op de populaties van alle soorten zijn uitgesloten. Er wordt aan de zorgplicht voldaan. Het is niet nodig extra mitigerende maatregelen te formuleren.
- *Zorgvuldig handelen*. In het kader van zorgvuldig handelen is het niet toegestaan broedvogels in het broedseizoen te verstoren. Daar op de kavel geen broedvogels voorkomen is het niet nodig extra eisen te stellen in het kader van zorgvuldig handelen.
- *Externe werking*. De uitvoering van het plan heeft geen significant negatieve effecten op de populaties van beschermde soorten buiten het plangebied.
- *Cumulatief effect*. Er wordt in de directe omgeving van het plangebied niet tegelijkertijd uitvoering gegeven aan andere plannen. Er is geen sprake van een cumulatief effect.

6.2.10 Vergunningplicht.

Omdat bij uitvoering van het plan een negatief effect op de populatie van de strikt beschermde soorten zal uitblijven- ze komen niet voor- is de aanvraag van een ontheffing van de wet niet nodig. Ook treden geen negatieve effecten op voor populaties van overige beschermde soorten en voor vogels. Er zal bij de uitvoering van het plan geen sprake zijn van een overtreding van de wet. De aanvraag van een ontheffing van de wet is niet nodig.

6.3. Ecologische Hoofdstructuur, thans NatuurNetwerk Nederland (NNN).

Het plangebied maakt deel uit van het Natuur Netwerk Nederland als Beheersgebied. Binnen terreinen die tot het netwerk behoren is het niet zonder meer toegestaan blijvende planologische ingrepen te plegen. Verlies aan oppervlak natuur dient te worden gecompenseerd.

Voor het plangebied geldt dat het wordt ingericht met mobiele lodges die ten allen tijde kunnen worden verwijderd. Voor de plaatsing is geen bouwvergunning nodig. Er is sprake van een toevoeging van een recreatieve functie aan het terrein. Het plangebied kan daarbij zijn status als onderdeel van NNN-gebied behouden. Het is niet nodig compenserende maatregelen te formuleren in het kader van de NNN. Daarmee wordt overigens aangesloten bij het beleid dat op Terschelling gangbaar is bij uitbreiding van recreatieve terreinen t.b.v. kwaliteitsverbetering.

De provincie Fryslân verlangt dat activiteiten binnen NNN-gebied niet leiden tot een blijvende aantasting van het wezenlijke karakter van het landschap. Het landschap betreft open agrarisch grasland op de overgang naar het Terschellinger elzensingellandschap. Door de locatie waar de lodges worden geplaatst te omringen door een brede boomwal, wordt aangesloten bij het elzensingellandschap en worden de natuurwaarden ervan versterkt. Er is dan geen sprake van een aantasting van de wezenlijke waarden.

De kavel maakt deel uit van NNN-Beheersgebied. Daarbij wordt vooral het belang van agrarisch beheergebied als broedgebied voor weidevogels benadrukt. De kavel maakt echter deel uit van een complex van graslanden dat door de ligging grenzend aan het elzensingellandschap en aanwezige bebouwing voor weidevogels niet als broedgebied geschikt is. Door de inrichting van de kavel voor de plaatsing van de lodges gaat derhalve voor weidevogels geen beheersgebied verloren.

Benadrukt moet ook worden dat van de 0,55 hectare, die de kavel groot is, slechts 0,17 hectare wordt ingericht ten behoeve van de lodges. De rest van het terrein blijft ongewijzigd als grasland (0,15 hectare) of wordt ingeplant met bomen (0,23 hectare).

Uit het bovenstaande blijkt dat het niet nodig verlies aan natuur te compenseren, daar geen blijvend verlies aan oppervlak natuur binnen NNN-gebied optreedt, en evenmin sprake is van kwaliteitsverlies. Ook is het niet nodig extra mitigerende maatregelen te formuleren.

7. Conclusies.

Met betrekking tot de **Wet Natuurbescherming** en de instandhoudingsdoelen van Natura2000-gebied *Duinen – Terschelling*, Natura2000-gebied *Waddenzee* en Natura2000-gebied *Noordzeekustzone* kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- Het plangebied valt niet binnen een Natura2000-gebied, en ligt op grote afstand van de grens van de Natura2000-gebieden.
- Er is geen sprake van externe werking van de uitvoering van het plan met significant negatieve effecten voor de instandhoudingsdoelen binnen Natura2000-gebied.
- Significant negatieve effecten voor de instandhoudingsdoelen van Natura2000-gebied *Duinen Terschelling* zijn uitgesloten.
- Significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van Natura2000-gebied *Waddenzee* zijn uitgesloten.
- Significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van Natura2000-gebied *Noordzeekustzone* zijn uitgesloten.
- De uitvoering van het plan is mogelijk zonder strijdigheid met Natura2000 en de Wet Natuurbescherming. De aanvraag van een vergunning en het opstellen van een passende beoordeling is niet nodig.
- Er is geen sprake van cumulatieve effecten als gevolg van de uitvoering van het plan in relatie tot andere plannen in de omgeving.
- De uitvoering van het plan leidt niet tot een structurele toename van de stikstofuitstoot maar juist tot een afname.

Met betrekking tot het **soortenbeschermingsaspect** wordt het volgende geconcludeerd:

- Er komen binnen het plangebied en in de omgeving ervan geen strikt beschermde soorten voor.
- Er zijn geen negatieve effecten voor broedvogels of voor overige beschermde soorten. Er is geen sprake van strijdigheid met de wet. Er wordt voldaan aan de *zorgplicht*.
- In het kader van *zorgvuldig handelen* wordt extra voorwaarden gesteld.
- Er is geen sprake van *externe werking* of van een *cumulatief effect*.
- Er zijn geen negatieve effecten voor populaties van strikt beschermde soorten. Bij uitvoering van het plan kan worden voldaan aan de voorwaarden van zorgplicht en zorgvuldig handelen. Het plan wordt gerealiseerd zodanig dat het zich voordoen van overtredingen van de wet op voorhand is uitgesloten. De aanvraag van een ontheffing van de wet is om deze reden niet nodig.

Het plangebied maakt deel uit van de **Ecologische Hoofdstructuur**, thans Natuur Netwerk Nederland. Er gaat echter geen oppervlak natuur verloren, evenmin is sprake van oppervlak- of kwaliteitsverlies binnen de EHS in de directe omgeving. Compensatie of het nemen van extra mitigerende maatregelen is niet nodig.

8. Literatuur

- Aptroot A., et al.*, 1998. Bedreigde en kwetsbare korstmossen in Nederland; basisrapport met voorstellen voor de Rode Lijst. Buxbaumiella 44.
- Beenen, R.*, 1998. Soortbescherminingsplan Rugstreeppad. Provincie Utrecht, Utrecht.
- DLG*, 2015. Beheerplan voor de Natura2000-gebieden van Terschelling, inclusief Habitattypenkaart. Dienst Landelijk Gebied, Leeuwarden.
- Dijksen, L.J. & B.J.Koks*, 2001. Broedvogelmonitoring in het Nederlandse Waddengebied in 2000. Monitoringrapport 2001/09. SOVON, Beek-Ubbergen.
- EG*, 2013. Vegetatiekartering van de terreinen van Staatsbosbeheer op Terschelling 2012 – 2013. Ecologen Groep, adviesburo voor ecologie, Groningen.
- Everts, F.H. et al.*, 2013. Vegetatie-trends van N-depositie gevoelige duinhabitats op de Waddeneilanden. Analyse door EGG-Consult onder begeleiding van het OBN-deskundigenteam Duin- en Kustlandschap.
- Hustings F., C.van Turnhout, R.L.Vogel en M.van der Weide*, 1997. Aantalsontwikkelingen van karakteristieke broedvogels op de Nederlandse Waddeneilanden. – In: T.M.van der Have en *E.R.Osieck (red.)*. Aantalsontwikkelingen en beheersmaatregelen voor karakteristieke vogels van het Waddengebied. Technisch Rapport 18. Vogelbescherming Nederland, Zeist 49 – 114.
- Hustings, F en J.W.Vergeer*, 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels, 1998 – 2000. Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum, KNNV Uitgeverij, EIS-Nederland, Leiden.
- Janssen J.A.M. en J.H.J.Schaminée*, 2003. Habitattypen. Europese natuur in Nederland. KNNV-uitgeverij Utrecht.
- Janssen J.A.M. en J.H.J. Schaminée*, 2004. Soorten van de Habitatrichtlijn. Europese Natuur in Nederland. KNNV-uitgeverij Utrecht.
- Koopman, J en W.Stouthamer*, 2000. Flora van Terschelling. Fryske Feriening foar Fjildbiology.
- M.Koopmans en J.Postma*, 2014. Ecologische waarden en kansen voor het Rijke Weideland in de Terschellinger polder. A&W-rapport 2044
- Meijden, R.van der, B. Odé, C.L.G.Groen, J.P.M.Witte en D.Bal*, 2000. Bedreigde en kwetsbare vaatplanten in Nederland. Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst. Gorteria, 26-4 (2000).
- Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie*, 2002. De Nederlandse Libellen (Odonata). Nederlandse Fauna 4. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV-uitgeverij, EIS-Nederland; Leiden.
- Ministerie LNV*, 1991. Aanwijzingsbesluit van het gebied ‘Waddenzee’ als Speciale Beschermingszone, Nr. J.9115397, d.d. 8 november 1991. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, directie Natuurbeheer, Den Haag.
- Ministerie LNV*, 2000. Aanwijzingsbesluit van het gebied ‘Waddeneilanden/ Noordzeekust, Breebaart’ als Speciale Beschermingszone, N/2000/320 d.d. 24 maart 2000. Ministerie van landbouw, Natuurbeheer en Visserij, directie Natuurbeheer, Den Haag.
- Ministerie van LNV*, 2004a. Werken aan Natura 2000. Handreiking voor de bescherming van de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden. Concept Ministerie van LNV, Den Haag.
- Ministerie van LNV*, 2004b. Besluit Rode Lijsten flora en fauna. Ministerie van LNV, Den Haag.
- Ministerie van LNV*, 2009a. Aanwijzingsbesluit Natura2000-gebied Duinen Terschelling.
- Ministerie van LNV*, 2009b. Nota van toelichting van het Natura2000-gebied Duinen Terschelling.
- Provincie Fryslân*, 2016a. Verordening Wet natuurbescherming Fryslân, 2017. Provinciaal Blad Nr 6515, december 2016.
- Provincie Fryslân*, 2016b. Besluit van gedeputeerde staten van Fryslân d.d. 27 september 2016 tot vaststelling van de Beleidsregel Wet natuurbescherming 2017. Provinciaal Blad Nr 6542, december 2016.
- SOVON*. Broedvogelinventarisatie duinen Terschelling in 2012.
- Vogelwacht Terschelling*, 2017. Jaarverslag 2017.
- Westhoff, V. en M.F.van Oosten*, 1991. De Plantengroei van de Waddeneilanden. KNNV-Utrecht.
- Zuiderwijk, A.*, 2001. Zoektocht naar zandhagedissen op Waddeneilanden. Meetnet reptielen, Nieuwsbrief 21: 13-14.
- Wiersma, P. en M.van Roomen*, 2009. Hoogwatervluchtplaatsen van Terschelling op de kaart. SOVON-informatierapport 2009-11.

9. Tabellen.

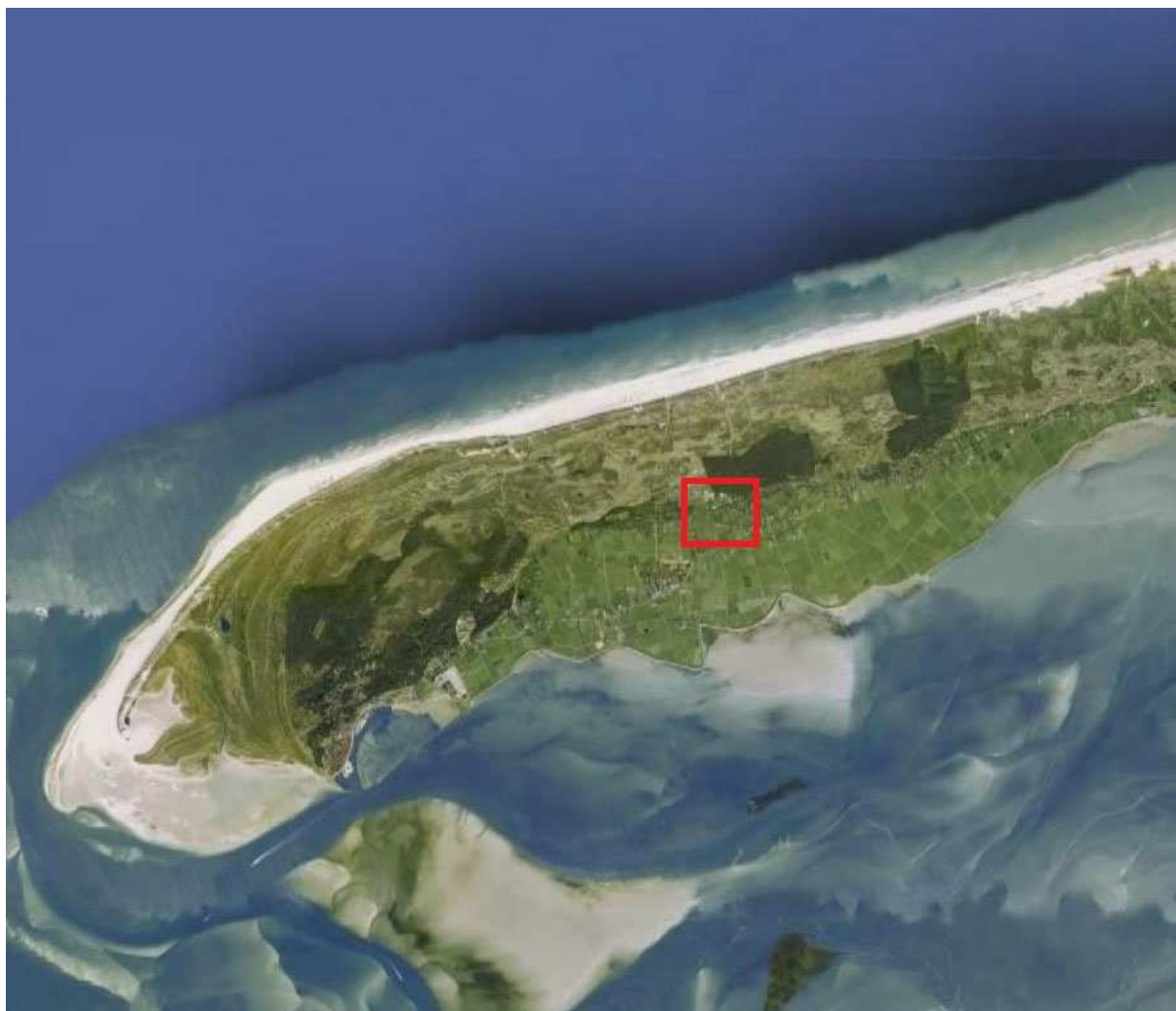
9.1. Habitattypen, soorten van de Habitatrichtlijn en soorten van de Vogelrichtlijn in de omgeving van het plangebied.

Instandhoudingsdoelen Natura2000 gebied <i>Duinen - Terschelling</i>		
voorkomen: soort of type komt in de omgeving van het plangebied wel of niet voor.		
effect: geen. Er is geen sprake van een significant negatief effect op het type .		
Habitatrichtlijn typen	voorkomen	effect
H1330. Atlantische schorren (<i>Glauco-Puccinellietalia maritima</i>).	niet	
H2110. Embryonale duinen	niet	
H2120. Wandelende duinen op de strandwal met <i>Ammophila arenaria</i> ("witte duinen").	wel	geen
H2130. * Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ('grijze duinen')	wel	geen
H2140. * Vastgelegde ontkalkte duinen met <i>Empetrum nigrum</i> .	wel	geen
H2150. * Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen (<i>Calluno – Ulicetea</i>).	wel	geen
H2160. Duinen met <i>Hippophae rhamnoides</i> .	niet	
H2170. Duinen met <i>Salix repens ssp argentea</i> (<i>Salicion arenariae</i>).	wel	geen
H2180. Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied.	wel	geen
H2190. Vochtige duinvalleien	niet	
H6230. Heischrale graslanden	niet	
Habitatrichtlijn soorten		
Groenknolorchis (<i>Liparis loeselii</i>).	niet	
Drijvende waterweegbree (<i>Luronium natans</i>)	niet	
Vogelrichtlijn		
Bruine kiekendief	niet	
Blauwe kiekendief	niet	
Velduil	niet	
Dodaars	niet	
Rietzanger	niet	
Tapuit	wel	geen
Paapje	niet	
Dwergstern	niet	
Bontbekplevier	niet	
Strandplevier	niet	

Tabel 2 Instandhoudingsdoelen in de omgeving van het plangebied. Aanwezigheid en effecten			
Doel	Beschrijving	Aanwezig	Effect
Waddenzee			
Habitattypen.			
H1110A	Permanent overstroomde zandbanken.	nee	
H1140A	Slik- en zandplaten (getijdengebied)	ja	geen
H1310A	Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)	ja	geen
H1310B	Zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur)	nee	
H1320	Slijkgrasvelden	nee	
H1330A	Schorren en zilte graslanden (buitendijks)	ja	geen
H1330B	Schorren en zilte graslanden (binnendijks)	nee	
H2110	Embryonale duinen	nee	
H2120	Witte duinen	nee	
H2130B	Grijze duinen (kalkarm)	nee	
H2160	Duindoornstruwelen	nee	
H2190B	Vochtige duinvalleien (kalkrijk)	nee	
Habitatrichtlijn-soorten			
H1095	Zeeprik	nee	
H1099	Rivierprik	nee	
H1103	Fint	nee	
H1364	Grijze zeehond	nee	
H1365	Gewone zeehond	nee	
Vogelrichtlijn-soorten broedvogels			
A034	Lepelaar	nee	
A063	Eider	nee	
A081	Bruine kiekendief	nee	
A082	Blauwe kiekendief	nee	
A132	Kluut	ja	geen
A137	Bontbekplevier	nee	
A138	Strandplevier	nee	
A183	Kleine mantelmeeuw	nee	
A191	Grote stern	nee	
A193	Visdief	ja	geen
A194	Noordse stern	nee	
A195	Dwergstern	nee	
A222	Velduil	nee	
Vogelrichtlijn-soorten niet broedvogels			
A005	Fuut	nee	
A017	Aalscholver	ja	geen
A034	Lepelaar	ja	geen
A037	Kleine zwaan	nee	
A039	Toendrarietgans	nee	
A043	Grauwe gans	ja	geen
A045	Brandgans	ja	geen
A046	Rotgans	ja	geen
A048	Bergeend	ja	geen

Vervolg tabel 2

A050	Smient	ja	geen
A051	Krakeend	ja	geen
A052	Wintertaling	nee	
A053	Wilde eend	ja	geen
A054	Pijlstaart	ja	geen
A056	Slobeend	ja	geen
A062	Toppereend	nee	
A063	Eider	ja	geen
A067	Brilduiker	nee	
A069	Middelste zaagbek	nee	
A070	Grote zaagbek	nee	
A103	Slechtvalk	ja	geen
A130	Scholekster	ja	geen
A132	Kluut	ja	geen
A137	Bontbekplevier	ja	geen
A140	Goudplevier	ja	geen
A141	Zilverplevier	ja	geen
A142	Kievit	ja	geen
A143	Kanoet	ja	geen
A144	Drieteenstrandloper	ja	geen
A147	Krombekstrandloper	nee	
A149	Bonte strandloper	ja	geen
A156	Grutto	ja	geen
A157	Rosse grutto	ja	geen
A160	Wulp	ja	geen
A161	Zwarte ruiter	ja	geen
A162	Tureluur	ja	geen
A164	Groenpootruiter	ja	geen
A169	Steenloper	ja	geen
A197	Zwarte stern	nee	

Kaart 1. Terschelling.

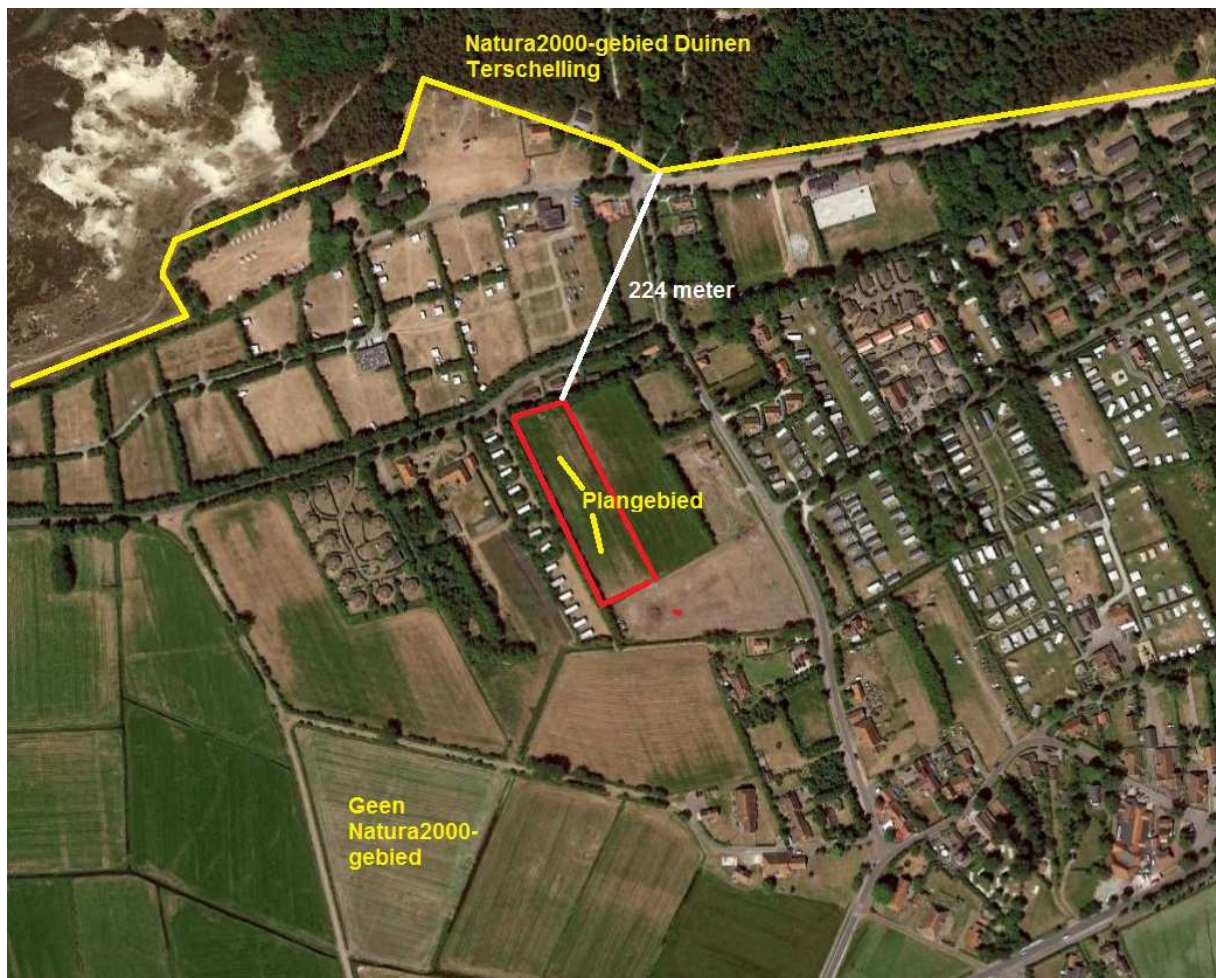
Rood kader. Ligging van het plangebied.

Kaart 2. Ligging van het plangebied t.o.v. de Natura2000-gebieden op Terschelling.

Gele lijn. Grenzen van de Natura2000-gebieden op Terschelling

Rode stip. Ligging van het plangebied

Kaart 3. Natura2000-gebieden in de omgeving van het plangebied.
Rood kader: plangebied
Gele lijnen: grens Natura2000-gebied *Duinen Terschelling*.
De afstand van het plangebied tot Natura2000-gebied *Duinen Terschelling* is ongeveer 224 meter.
Bron: DLG, 2015

Kaart 4. De habitattypen van Natura2000-gebied *Duinen Terschelling* op 224 meter of meer afstand van het plangebied.

Rood = Plangebied

H2120 – Witte Duinen

H2130B – Grijze duinen kalkarm

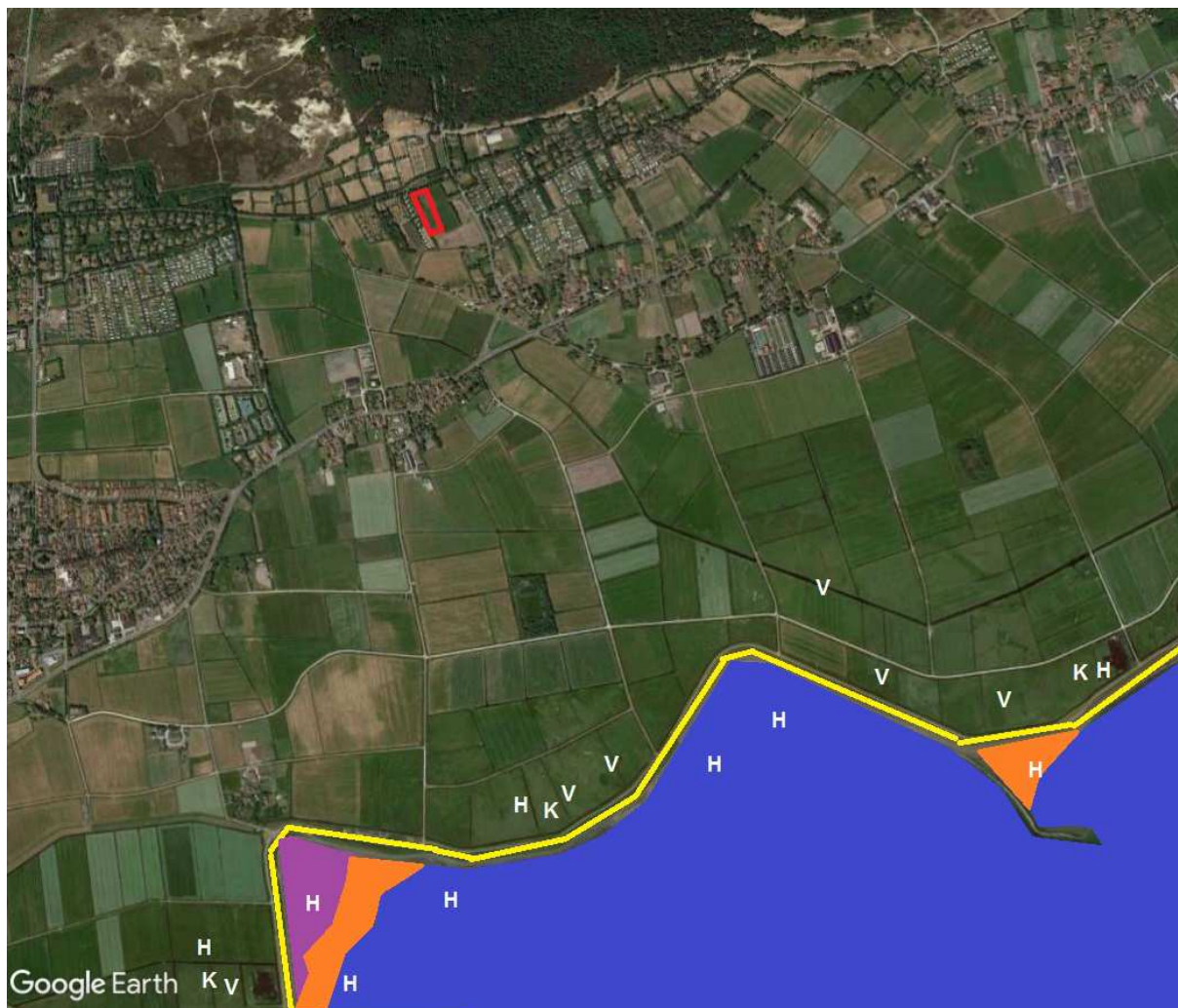
H2140B – Duinen met kraaiheide, droog

H2150 – Duinen met struikheide

H2170 – Duinen met kruipwilg

H2180A – Atlantische duinbossen droog

Bron: *DLG*, 2015, Habitattypenkaart

Kaart 5. Habitattypen en Vogelrichtlijn-soorten broedvogels van Natura2000-gebied Waddenzee op minimaal 1356 meter afstand van het plangebied (rood kader).

Blauw: H1140A – Slik- en zandplaten, Waddenzee.
 Oranje: H1310A – Zilte pioniervegetaties met zeekraal
 Paars: H1330A – Schorren en zilte graslanden, buitendijks
 Bron: DLG, 2015

H = Hoogwatervluchtplaats
 K = Broedlocatie Kluut
 V = Broedlocatie Visdief
 (Koopmans en Postma, 2014)
 (Wiersma en van Roomen, 2009)

Kaart 6. Ligging van het plangebied t.o.v. de EHS (NNN).

Rode kader: plangebied

Groene lijn: grens Ecologische Hoofdstructuur (Natuur Netwerk Nederland).

Bron: Provincie Fryslân

Plattegrond van het inrichtingsplan Grientebos, Formerum– Terschelling.

Bijlage.

Stikstofberekening met Aeries Calculator 2019, uitgevoerd door Rho Adviseurs.

MEMO

Van : Fokke Plantinga
Project : Formerum - Uitbreiding recreatieterrein Grientebos
Opdrachtgever : dhr. J. Elbers te Formerum

Datum : 3 oktober 2019

Aan : --

CC : --

Betreft : berekening stikstofdepositie

Inleiding

Naar aanleiding van de uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State van 31 mei 2019 met betrekking tot het Programma Aanpak Stikstof wordt bij vrijwel ieder plan stilgestaan bij de mogelijke stikstofemissie en het effect daarvan op Natura 2000-gebieden.

Binnen het bestemmingsplan Formerum Noord, maximaal 7 recreatiewoningen gerealiseerd.

Het bestemmingsplan Formerum Noord, is onherroepelijk vastgesteld op 23 juli 2013. In het kader van dit bestemmingsplan is wel een ecologisch onderzoek uitgevoerd, maar is geen expliciete aandacht besteed aan de het aspect stikstofdepositie.

In opdracht van dhr. J. Elbers te Formerum is een stikstofdepositieberekening uitgevoerd voor de aanleg- en exploitatiefase van de ontwikkeling van 7 grondgebonden recreatiewoningen aan de Duinweg te Formerum, waarbij rekening is gehouden met verkeersbewegingen en de inzet van dieselaangedreven materieel.

Uitgangspunten en resultaat

Aerius, release 16 september 2019

Met behulp van de nieuwe release van het rekenprogramma Aerius Calculator (release 16 september 2019) is gekeken naar de depositie op de meest nabijgelegen Natura 2000 gebieden (automatische berekening). In tegenstelling tot de oude PAS-versie van Aerius Calculator kunnen geen PDF-uitvoerbestanden meer worden gegenereerd. De release van 16 september 2019 genereert uitsluitend een GML-bestand wat kan worden aangeleverd bij het bevoegd gezag. Onderstaand zijn screenshots gegeven van de ligging van de bronnen en het resultaat.

Referentiesituatie

Landbouw

Realisering van het recreatiegebied zal er toe leiden dat een groot areaal grasland zijn agrarische functie verliest. Deze graslanden worden in de referentiesituatie bemest met de toegestane 320 kg stikstof per hectare

per jaar (grasland met volledig maaien op noordelijke zandgronden)¹. De gemiddelde ammoniakemissie bij de huidige wijze van emissiearme mestaanwending op grasland (overwegend zodebemester en zode-injecteur) bedraagt 19% , hetgeen wil zeggen dat 19 % van de totale hoeveelheid stikstof in de opgebrachte mest als ammoniak verdwijnt naar de lucht². Uitgaande van een bemesting van 320 kg per hectare, vormt elke hectare bemest grasland een bron van 60,8 kg stikstof die als ammoniak naar de lucht verdwijnt. Voor dit terrein van 0,4 ha is met een Emissie gerekend van 25 kg/j.

Plansituatie

Exploitatiefase

De nu voorziene ontwikkeling gaat uit van gasloze recreatiewoningen. Er is derhalve geen emissie vanwege het verstoken van aardgas.

Op basis van maximaal 7 recreatiewoningen en 2,3 verkeersbewegingen per recreatiewoning per etmaal (bron: CROW Rekentool Verkeersgeneratie en Parkeren) bedraagt het aantal verkeersbewegingen ten hoogste 16 per etmaal (lichte motorvoertuigen, worst-case). Voor het aandeel middelzware en zware motorvoertuigen is uitgegaan van 4% van het aantal lichte motorvoertuigen (1 per etmaal). Voor wat betreft de lengte van de rijroute is uitgegaan van een route vanaf het plangebied naar de aansluiting met de Molenweg.

Aanlegfase

In de aanlegfase wordt materieel aangevoerd met vrachtwagens en personeel met licht verkeer/busjes. Voor het aan- en afvoeren van materialen is gerekend met 2 vrachtbewegingen per recreatiewoning (2 * 7 = 14 vrachtwagenbewegingen per jaar en daarmee een nihil aantal bewegingen per etmaal). Dit aantal bedraagt niet meer dan het aantal in de exploitatiefase en is daarom niet afzonderlijk opgenomen in de berekening.

Om te verkennen welke effecten kunnen optreden tijdens de aanlegfase is een berekening uitgevoerd. Het uitgangspunt is dat de bouwperiode maximaal 52 weken betreft en gedurende deze periode 60 werkdagen, 8 uur per dag gebruik kan worden gemaakt van een 75-130 kW (stage IIIA, bouwjaar 2007) shovel. De effectieve gebruiksduur per dag is 60%.

Voor het verbruik wordt op basis van ervaringsgegevens elders uitgegaan van 15 liter per uur. Per jaar wordt dan in totaal 17.280 liter brandstof (diesel) verbruikt. Omdat de machines verspreid over het park worden ingezet is de emissie ingevoerd als vlakbron in het plangebied.

Berekeningsresultaten Aeries

AERIUS geeft na berekeningen voor het rekenjaar 2019 de volgende deposities aan voor de aangrenzende Natura 2000-gebieden:

Tabel Maximale stikstofdepositie (mol/ha/jr) op Natura 2000

Natura 2000-gebied	Referentie-situatie 2019	Plansituatie	Vershil
Duinen Terschelling	3,92	1,68	- 2,24
Waddenzee	0,02	0,02	0,00
Noordzeekustzone	0,01	0,01	0,00

¹ Bron: Ministerie van Economische zaken (2018): "Stikstofgebruiksnormen"

² bron: Bruggen, VC. Van et al (2012): "Ammonia emissions from animal manure and inorganic fertilisers in 2009"

Uitvoer/resultaat/conclusie

In tegenstelling tot de oude PAS-versie van Aeries Calculator kunnen geen PDF-uitvoerbestanden meer worden gegenereerd. De release van 16 september 2019 genereert uitsluitend een GML-bestand wat kan worden aangeleverd bij het bevoegd gezag.

Onderstaand zijn screenshots gegeven van de ligging van de bronnen en het resultaat. Uit de berekeningen blijkt dat de daling van de stikstofdepositie als gevolg van het opheffen van de agrarische functie van het gebied veel groter is dan de stijging van de depositie als gevolg van de bouwwerkzaamheden en de extra verkeersbewegingen van en naar het toekomstige recreatiegebied. Negatieve effecten in de vorm van vermisting en verzuring zijn derhalve niet aan de orde.

Wanneer de bouwphase langer dan één jaar is, heeft dit geen resultaat op het effect omdat er op jaarbasis wordt berekend en beoordeeld. Zie op de volgende pagina's de uitvoeren uit de AERIUS calculator.

Figuur 1: ligging ingevoerde bronnen Referentiesituatie

Figuur 2: weergave resultaat Referentiesituatie (AERIUS_gml_20191003153108_Referentiesituatie)

Figuur 3: ligging ingevoerde bronnen Plansituatie

Figuur 4: weergave resultaat plansituatie (AERIUS_gml_20191003161553_Plansituatie)

CALCULATOR

2019 NOx+NH3

Resultaten

Grafiek **Tabel**

Situatie 1 ▾

Deposities per natuurgebied en habitatype:
 Situatie 1

Maximum ▾		mol/ha/j
- Duinen Terschelling		
H2130B	Grijze duinen (kalkarm)	1,68
H2120	Witte duinen	0,67
H2150	Duinheiden met struikhei	0,67